

Защита чрез международните органи и механизми за защита правата на човека

Учебни материали за достъпа до
правосъдие на деца мигранти

Проект FAIR, Април 2018

® Защита чрез международните органи и механизми за защита правата на човека

© Copyright International Commission of Jurists - European Institutions

Април 2018

The FAIR (Fostering Access to Immigrant children's Rights) project has been implemented by the International Commission of Jurists - European Institutions in 2016-2018 and supported by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union and Open Society Foundations.

**V. Защита чрез международните органи и механизми за защита
правата на човека**

Учебни материали за достъп до правосъдие на деца мигранти

Проект FAIR

Април 2018

СЪДЪРЖАНИЕ

Акроними	3
I. Преглед на механизмите и техните процедури	4
1. Видове международни механизми	4
2. Предварителни изисквания и съображения	7
2.1.1 Юрисдикция (по време, материална и териториална)	7
Юрисдикция по време ("ratione temporis")	7
Материална юрисдикция ("ratione materiae")	11
Механизми за разследване	14
Териториална юрисдикция ("ratione loci")	15
2.1.2. Процесуална правоспособност	17
Индивидуални жалби	17
Механизъм на колективни жалби	20
2.1. <u>Условия за допустимост</u>	21
2.1.1 Изчерпване на вътрешноправните средства за защита	23
2.1.2 Срокове	24
2.1.3 Дублиране на жалби	26
2.1.4 Значителна вреда	26
2.1.5 Други основания за недопустимост	27
2.2 <u>Привременни мерки</u>	28
2.3 <u>Намеса на трета страна</u>	30
3. Процедури по международни механизми	31
2.1. <u>Международни органи по договори за права на човека</u>	31
2.1.1. Подготвителна фаза	33
2.1.2. Фаза на допустимост	34
2.1.3. Основателност	34
2.1.4. Приятелско споразумение	35
2.1.5. Привременни мерки	35
2.2. <u>Европейски съд по правата на човека</u>	36
2.3. <u>Европейски комитет за социални права</u>	41
2.4. <u>Извънсъдебни механизми, приемащи индивидуални жалби</u>	42
4. Процедури по правото на ЕС	44
II. Стратегии за ефективно многократно ползване на механизми .	47
Кой международен орган или механизъм може да се ползва?	47
Анекс II. Инструмент на МКЮ за използването на международните механизми за защита	48
Избор на механизъм: стратегия	48

Списък на таблици:

Таблица 1. Преглед на международните механизми за защита правата на човека

Таблица 2. Статус на ратификации на избрани договори за правата на човека и разпоредби, свързани с механизми за обжалване

Таблица 3. Материална юрисдикция на съдебни и квазисъдебни органи по права на човека

Таблица 4. Договори и разпоредби, които установяват процедури за обжалване, и Процедурен правилник

Таблица 5. Процедури за индивидуална жалба по ФП – МПИСКП и ФПЗ-КПД

Списък на клетки:

Клетка 1. Факултативен протокол 3 към Конвенцията за правата на детето

Клетка 2. Практически пособия и допълнителна информация

Клетка 3. Работна група за произволното задържане (РГПЗ)

Акроними

Правни инструменти

МПГПП	<i>Международен пакт за граждански и политически права</i>
МПИСКП	<i>Международен пакт за икономически, социални и културни права</i>
МКПРД	<i>Международна конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация</i>
КПДЖ	<i>Конвенция за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените</i>
КИ	<i>Конвенция против изтезанията и друго жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание</i>
КПД	<i>Конвенция за правата на детето</i>
МКПРМ	<i>Международна конвенция за защита правата на всички работници мигранти и членовете на техните семейства</i>
КЗНИ	<i>Международна конвенция за защита на всички лица срещу насилствено изчезване</i>
КПХУ	<i>Конвенция за правата на хората с увреждания</i>
ЕКПЧ	<i>Конвенция за защита на правата на човека и основните свободи</i>
ЕСХ	<i>Европейска социална харта</i>
ДП-ЕСХ	<i>Допълнителен протокол към ЕСХ</i>

Международни органи

SPT	The Sub Committee to CAT on Prevention of Torture
КПЧ и КГПП	Комитет за правата на човека
КИСКП	Комитет за икономически, социални и културни права
КИ	Комитет срещу изтезанията
КПРД	Комитет за премахване на расовата дискриминация
КПДЖ	Комитет за премахване на дискриминацията по отношение на жените
КПД	Комитет за правата на детето
КРМ	Комитет за работниците мигранти
КНИ	Комитет за насилствените изчезвания
КПХУ	Комитет за правата на хората с увреждания
ЕКСП	Европейски комитет за социални права
ЕСПЧ	Европейски съд по правата на човека
ОВКООНПЧ	Офис на Върховния комисар на ООН по правата на човека
ППИ	Подкомитет на КИ за предотвратяване на изтезанията

Този обучителен модул (част от серия обучителни материали¹, относими към защитата на правата на децата мигранти) предоставя преглед на международни и регионални органи за защита на правата на човека и механизми, към които могат да се обърнат децата мигранти за защита на своите права, включително когато не са получили защита на национално равнище. Включена е практическа информация за правомощията, условията и процедурите на тези органи и механизми².

Освен, че се ползват за обучение, тези материали имат за цел да предоставят практическа информация на децата мигранти в държавите членки на ЕС и на техните адвокати, които ще ги подпомагат при идентифицирането на международни органи за права на човека (органи) или механизми и процедури, които най-вероятно ще дадат на лицето най-добрата възможност да получи защита срещу нарушенията на техните права при конкретните обстоятелства.

I. Преглед на механизмите и техните процедури

Тази глава съдържа общ преглед на три различни вида международни механизми за права на човека, към които децата мигранти могат да се обърнат за защита. Тя описва въпросите, които всеки орган разглежда; кой може да подаде жалба пред всеки орган; и условията за допустимост, който трябва да бъдат изпълнени преди да се разгледа една жалба по същество от всеки орган или механизъм. Раздел 2 от тази Глава описва процедурите, използвани от различните видове международни механизми за защита правата на човека, при разглеждане на жалбата. Раздел 3 накратко обяснява методи за защита срещу нарушения, свързани с прилагане правото на ЕС от държавите членки.

1. Видове международни механизми

Международните механизми за права на човека, които разглеждат индивидуални молби, включват (Вж таблица 1 за преглед):

а) Съдебни механизми

Международните съдилища за правата на човека, включително Европейският съд по правата на човека, при условие, че са изпълнени определен кръг условия и критерии, могат да разгледат молби и жалби, в които се твърди нарушение на правата на индивида от страна на държава, която е задължена по един или повече от договорите, по отношение на които съдът е компетентен. В делата, по които са изпълнени критериите за териториална и материална юрисдикция, за юрисдикция по време, критериите за допустимост, съдилищата са компетентни да се произнесат дали държавата членка е нарушила едно или повече от своите задължения по договора и могат да предписват съответно средства за удовлетворение. Техните решения са задължителни (напр., чл.46 ЕКПЧ) за държавите и трябва да бъдат изпълнени от съответната държава. Решенията на тези съдилища също служат за изясняване за другите държави какви са изискванията и тълкуването на договорните разпоредби.

За информация за Съда на справедливостта на Европейския съюз виж по-долу раздел 3.

¹ Тези обучителни материали за достъпа до правосъдие на деца мигранти са разработени като част от FAIR (Улесняване на достъпа до права на децата имигранти) проект и включват следните обучителни модули:

0. Основни принципи и дефиниции,

I. Достъп до справедливи процедури, включително право на изслушване и участие в производството,

II. Достъп до правосъдие при задържане,

III. Достъп до правосъдие за икономически, социални и културни права,

IV. Достъп до правосъдие при защита на тяхното право на личен и семеен живот,

V. Обезщетение чрез международните органи и механизми за правата на човека,

VI. Практически наръчник за адвокати при представителство на дете.

² Децата са лица на възраст под 18 години. За повече информация по дефиницията, виж Обучителен модул 0. Основни принципи и дефиниции,

b) Органи и механизми с квазисъдебни правомощия

Редица органи в международната система за правата на човека са квазисъдебни: те имат компетентност подобна на тази на международните съдебни механизми за права на човека. Много държави обаче не считат, че техните решения имат същата „задължителна сила“ като тази на международните съдилища по права на човека.³

Квазисъдебни органи

Редица органи са учредени и оправомощени по договори за правата на човека да следят за спазването на договора от държавите, страни по него. Повечето от тези квазисъдебни органи осъществяват мониторинг чрез провеждане на проучвания по периодични доклади, представени от държавите-страни за изпълнението на техните договорни задължения. Някои органи по договорите са също компетентни да разглеждат **индивидуални жалби за нарушения на задълженията по договорите, за които се твърди, че са извършени от държавата.**

Следните органи на ООН по договори за права на човека следят спазването на посочените договори, включително като правораздават по допустими жалби за твърдени нарушения на разпоредби на договора от държави, които са страни по договора и са дали съгласие органът за наблюдение да упражнява такава юрисдикция:

- Комитетът за правата на детето (КПД) във връзка с Конвенцията за правата на детето;
- Комитетът за правата на човека (КПЧ) във връзка с Международния пакт за граждански и политически права;
- Комитетът за премахване на дискриминацията по отношение на жените (КПДЖ) във връзка с Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените;
- Комитетът за премахване на расовата дискриминация (КПРД) във връзка с Международната конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация;
- Комитетът срещу изтезанията (КИ) във връзка с Конвенция против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне или наказание;
- Комитетът за правата на хората с увреждания (КПХУ) във връзка с Конвенцията за правата на хората с увреждания;
- Комитетът за икономически, социални и културни права във връзка с Международния пакт за икономически, социални и културни права;
- Комитетът за насилствените изчезвания (КНИ) във връзка с Международна конвенция за защита на всички лица срещу насилствено изчезване;
- Комитетът за защита правата на всички работници мигранти и членовете на техните семейства (КРМ) ще започне да разглежда индивидуални жалби с твърдения за нарушения на задължения на държавите по Международна конвенция за защита правата на всички работници мигранти и членовете на техните семейства, след като 10 държави членки се съгласят с такава компетентност, заложена в член 77 от договора.

c) РГПЗ

Аналогично **Работната група на ООН за произволното задържане (РГПЗ)** е специална процедура, възложена от Съвета на ООН по правата на човека, която включва разглеждане на индивидуални жалби, свързани със ситуации на лишаване от свобода, за които се твърди, че са наложени произволно или по друг начин не съответстват на относимите международни стандарти.

³ The treaties establishing the bodies require States to implement the provisions of the treaty and to provide a remedy for violations of the treaty. In addition, States which grant competence to a treaty body to consider individual complaints, are under a good faith obligation to cooperate with such complaints mechanism and procedures.

d) Квазисъдебен орган по договор, който разглежда **Колективни жалби**

Европейският съвет за социални права е орган, който следи за изпълнението от държавите на техните задължения по Европейската социална харта и Ревизираната социална харта. Той има квазисъдебни правомощия, за разлика от гореспоменатите органи, като е оправомощен да разглежда само **колективни жалби** с твърдения за практики на държавите в нарушение на едно или повече от правата, прогласени в Хартата. Държавите следва да са се съгласили да бъдат обвързани с юрисдикцията на Комитета. Комитетът не е компетентен да разглежда жалби на индивиди.

Тази процедура може да бъде особено полезна по дела със системни нарушения на икономически, социални и културни права на децата. Например, Комитетът се е произнасял за правото на здраве на децата мигранти в делото *Defence for Children International срещу Белгия*, Жалба № 69/2011, Становище от 23 октомври 2012 г.

e) Други (извънсъдебни) механизми

Редица извънсъдебни органи и механизми в областта на правата на човека са учредени (най-вече от междуправителствени органи, а не от договори), за да наблюдават и съветват за човешките права. Правомощията на тези органи често се простират върху определен географски район и/или по определени теми. Тяхното влияние най-общо произтича от международната или регионална (междуправителствена) организация, която ги оправомощава, и от тяхната експертиза и независимост. Освен, че предприемат посещения на страни, отправят препоръки за справяне със структурни проблеми в една държава, които улесняват нарушенията на човешки права, провеждат тематични проучвания и допринасят за засилването и развитието на международните стандарти за правата на човека, много, макар и не всички, може да са компетентни да изслушват индивидуални случаи, включително като ги поставят на вниманието на властите.

Примерите за такива извънсъдебни механизми в областта на правата на човека, които биха могли да се занимават с индивидуални случаи и в обхвата на своите тематични правомощия да поставят на вниманието на правителствата твърдени нарушения на човешки права, включително на деца мигранти, включват следните Специални процедури на ООН, установени от Съвета на ООН по правата на човека. Въпреки, че нямат правораздавателна роля тези механизми могат да подтикнат държавите да осъществяват защита срещу нарушения:

- Специалният докладчик на ООН по човешките права на мигрантите,
- Специалният докладчик на ООН по правото на здраве,
- Специалният докладчик на ООН по изтезанията.

f) Органи, към които децата мигранти могат да се обърнат за защита срещу нарушения на техните права

На базата на информация, получена от индивиди, следните механизми, следните механизми могат да проучват общи въпроси и да правят препоръки до властите в обхвата на техните съответни правомощия. Нито един от тези органи не е оправомощен да издаде заповед за защита, нито да проучва индивидуални жалби.

Подкомитетът за превенция на изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание (ППИ) е нов орган по договора в системата на ООН за правата на човека. Има превантивни правомощия, фокусирани върху иновативен, устойчив, проактивен подход за превенция на изтезания и малтретиране, и започва да функционира през февруари 2007 г. ППИ е учреден съгласно разпоредбите на Факултативен протокол към Конвенцията срещу изтезания (ФПКИ). Подкомитетът има две основни операционни функции: първо, може да прави посещения до държави - страни по ФПКИ и може да посещава всякакви места, в които лица са лишени от свобода; второ, има съветническа функция, която включва осигуряване на помощ и съвет на държавите-страни за установяване на [Национални превантивни механизми](#) ("НПМ"), които ФПКИ изисква, а също и за осигуряване на съвет и помощ както на НПМ, така и на държавата-стана във връзка с работата на НПМ.

Комисарят на Съвета на Европа по правата на човека провежда посещения и доклади по въпроси на човешките права и отправя препоръки до 47те държави членки на Съвета на Европа, включително и по въпроси за отнасянето към мигранти и деца в Европа, за да се осигури по-голяма зачитане и защита на техните права. Макар и Комисарят да не е оправомощен да разглежда индивидуални случаи сами по себе си, Комисарят има възможност да се намеси като трета страна по дела, висящи пред Европейския съд по правата на човека.

Таблица 1. Преглед на международните механизми за защита правата на човека

	Съдебни механизми	Квазисъдебни механизми	Извънсъдебни механизми
ООН		<p>Органи по договори на ООН (индивидуални жалби):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Комитет за правата на детето (КПД) • Комитет за правата на човека (КПЧ) • Комитет за премахване на дискриминация по отношение на жените (КПДЖ) • Комитет за премахване на расовата дискриминация (КПРД) • Комитет срещу изтезанията (КИ) • Комитет за насилствените изчезвания(КНИ) • Комитет за правата на хората с увреждания (КПХУ) • Комитета за икономически, социални и културни права (КИСКП). 	<p>Специални процедури, установени и възложени от Съвета на ООН по правата на човека да работят по конкретни въпроси</p> <p>Подкомитет на КИ за превенция на изтезанията (ППИ)</p>
Съвет на Европа	Европейски съд по правата на човека	<p>Колективни жалби:</p> <p>Европейски комитет за социални права (ЕКСП)</p>	

2. Предварителни изисквания и съображения

2.1.1 Юрисдикция (по време, материална и териториална)

Този подраздел описва юрисдикцията по време, материалната и териториалната юрисдикция на различни международни механизми за права на човека. Тази информация подпомага идентифицирането на механизми, към които децата мигранти биха могли да се обърнат за защита на определени нарушения на техните права.

Юрисдикция по време ("ratione temporis")

По общо правило международните съдилища и повечето квазисъдебни органи ще имат компетентност да разглеждат твърдени нарушения на задължения по международните договори, които са се появили в резултат на актове, осъществени след като е влязла в сила ратификацията от страна на държавата на определени международни норми по определени договори, включително признаването на юрисдикцията на органа да разглежда жалби.⁴

Жалбата трябва да се отнася до факти, които са се осъществили след влизане в сила на ФП за държавата (член 4(с) ФП към КПДЖ; член 2(b) ФП към МПИСКП; член 7(7) ФПЗ към КПД; член 2 (f) ФП към КПРД).

Принципът обаче се прилага по различен начин в различни ситуации:

⁴ Такъв е случаят с жалби по КПДЖ (член 4(а) ФП към КПДЖ); по МПИСКП (член 2(b) ФП към МПИСКП); по КПД (член 7(7) ФПЗ към КПД); по КПРД (член 2 (f) ФП към КПРД); а също и практика на КПЧ, КПРД и КИ.

- **Моментен факт/акт:** най-простата ситуация възниква, когато съответният факт или акт, който се оспорва, е моментен. В този случай достатъчно е да се провери, дали актът е осъществен преди или след влизането в сила на съответното задължение по международен договор;
- **Продължаващ факт/акт:** когато нарушението на задължението има продължаващ характер, тогава правонарушаващият факт или акт продължава до преустановяване на ситуацията на нарушение. Например, насилствените изчезвания, когато лицето продължава да е изчезнало (съдбата или местонахождението продължава да е неизвестна), или произволно задържане, независимо дали изчезването или произволното задържане води началото си преди тази дата (виж практиката на ЕСПЧ: Решение за допустимост от 12 юли 1976 г по делото *X срещу Швейцария*, ЕКомПЧ, Жалба № 7601/75; Решение от 18 септември 2009 г. по делото *Varnava и други срещу Турция*, ЕСПЧ, Жалби №№16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 и 16073/90; Решение от 15 февруари 2011 г. по дело *Palić срещу Босна и Херцеговина*, ЕСПЧ, Жалба №4704/07).
- **Нарушение на задължението за предотвратяване:** тази ситуация възниква, когато държавата има договорно задължение да предотвратява определено поведение, но не стори това. Нарушението се простира до целия период, в който събитието продължава и остава в нарушение на това задължение.⁵

Разпоредбите на международните договори за човешки права по общо правило стават задължителни за държавата при влизане в сила на нейната ратификация или присъединяване. За 7те държави, включени в проекта FAIR, вижте ратификациите, изброени в Таблица 3.

Таблица 2. Статус на ратификации на избрани договори за правата на човека и разпоредби, свързани с механизми за обжалване

Тази таблица представя информация за ратификациите на основните договори на ООН за правата на човека и за ЕКПЧ от 7 държави, върху които си фокусира проекта FAIR: Италия (IT), Германия(DE), Испания (ES), България (BG), Гърция (EL), Малта (MT) , Ирландия (IR). Тикчето обозначава, че договорът е в сила за държавата и датата в скоби е датата, на която е влязъл в сила по отношение на тази държава. Информацията в таблицата е актуална към 5 февруари 2018 г.

Актуализации на тази информация и информацията за статуса на ратификациите на договорите за правата на човека от други държави може да бъде намерена по име на държавата за договорите на ООН на: <http://indicators.ohchr.org/>, и за договорите на Съвета на Европа на: https://www.coe.int/en/web/conventions/search-on-states/-/conventions/treaty/search/states_coe .

	International instrument	Monitoring Body	IT	DE	ES	BG	EL	MT	IR
МКПРД	Международна конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация	КПРД	☐ (1976)	✓ (1969)	✓ (1968)	✓ (1966)	✓ (1970)	✓ (1971)	✓ (2000)
	Декларации по Член 14 КПРД		✓	✓	✓	✓	X	✓	✓

⁵ Например, задължението да предотвратява трансгранично увреждане чрез замърсяване на въздуха, предмет в арбитражното дело *Trail Smelter*, е било нарушено за целия период, в който е продължило излъчването на замърсяване. Виж: *Trail Smelter*, UNRIIA, vol. III (Sales No. 1949.V.2), p. 1905 (1938, 1941). Виж също така член 14.3, *Проектоустав за отговорността на държавите за международни правонарушения*, приет от Комисията по международно право на нейната 53та сесия през 2001 г., в: *Yearbook of the International Law Commission*, 2001, vol. II, Part Two (ILC Draft Articles on State Responsibility).

МПГПП	Международен пакт за граждански и политически права	КПЧ	☐ (1978)	✓ (1973)	✓ (1977)	✓ (1970)	✓ (1997)	✓ (1990)	✓ (1989)
МПГПП-ФП1	Факултативен протокол към Международния пакт за граждански и политически права	КПЧ	☐ (1978)	✓ (1993)	✓ (1985)	✓ (1992)	✓ (1997)	✓ (1990)	✓ (1989)
МПГПП-ФП2	Втори факултативен протокол към Международния пакт за граждански и политически права, целящ забраната на смъртното наказание	КПЧ	☐ (1995)	✓ (1992)	✓ (1991)	✓ (1999)	✓ (1997)	✓ (1994)	✓ (1993)
МПИСКП	Международен пакт за икономически, социални и културни права	КИСКП	☐ (1978)	✓ (1973)	✓ (1977)	✓ (1970)	✓ (1985)	✓ (1990)	✓ (1989)
МПИСКП - ФП	Факултативен протокол към Международния пакт за икономически, социални и културни права	КИСКП	☐ (2015)	X	✓ (2010)	X	X	X	Подп. (2012)
КПДЖ	Конвенция за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените	КПДЖ	☐ (1985)	✓ (1985)	✓ (1984)	✓ (1982)	✓ (1983)	✓ (1991)	✓ (1985)
ФП-КПДЖ	Факултативен протокол към Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените	КПДЖ	☐ (2000)	✓ (2002)	✓ (2001)	✓ (2006)	✓ (2002)	X	✓ (2000)
КИ	Конвенция против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне и наказание	КИ	☐ (1989)	✓ (1990)	✓ (1987)	✓ (1986)	✓ (1988)	✓ (1990)	✓ (2002)
	Декларации по Член 22 КИ		✓	✓	✓	✓	X	✓	✓
ФП-КИ	Факултативен протокол към Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне и наказание	ППИ	☐ (2013)	✓ (2008)	✓ (2006)	✓ (2011)	✓ (2014)	✓ (2003)	Подп. (2007)
КПД	Конвенция за правата на детето	КПД	☐ (1991)	✓ (1992)	✓ (1990)	✓ (1991)	✓ (1993)	✓ (1990)	✓ (1992)
ФП-КПД-ВК	Факултативен протокол към Конвенцията за правата на детето относно участието на деца във въоръжени	КПД	☐ (2002)	✓ (2004)	✓ (2002)	✓ (2002)	✓ (2003)	✓ (2002)	✓ (2002)

	конфликти									
ФП-КПД-ТД	Факултативен протокол към Конвенцията за правата на детето относно търговията с деца, детската проституция и детската порнография	КПД	☐ (2002)	✓ (2009)	✓ (2001)	✓ (2002)	✓ (2008)	✓ (2010)	Подп. (2000)	
ФП-КПД-КП	Факултативен протокол към Конвенцията за правата на детето за процедурата по комуникация	КПД	☐ (2016)	✓ (2013)	✓ (2013)	X	X	Подп. (2012)	✓ (2014)	
КРМ	Международна конвенция за защита правата на всички работници мигранти и членовете на техните семейства	КРМ	X	X	X	X	X	X	X	
КНИ	Международна конвенция за защита на всички лица срещу насилствено изчезване	КНИ	☐ (2015)	✓ (2009)	✓ (2009)	Подп. (2008)	✓ (2015)	✓ (2015)	Подп. (2007)	
Члене 31 КНИ	Механизъм за жалби в КНИ	Член 31 КНИ	X	✓	✓	X	X	X	X	
КПХУ	Конвенция за правата на хората с увреждания	КПХУ	☐ (2009)	✓ (2009)	✓ (2007)	✓ (2012)	✓ (2012)	✓ (2012)	Подп. (2007)	
ФП-КПХУ	Факултативен протокол към Конвенцията за правата на хората с увреждания	КПХУ	☐ (2009)	✓ (2009)	✓ (2007)	Подп. (2008)	✓ (2012)	✓ (2012)	X	
ЕКПЧ	Европейска конвенция за правата на човека		✓ (1955)	✓ (1952)	✓ (1979)	✓ (1992)	✓ (1974)	✓ (1967)	✓ (1953)	
ЕСХ	Европейска социална харта		✓ (1965)	✓ (1965)	✓ (1980)	✓ (2000)	✓ (1984)	✓ (1988)	✓ (1964)	
	Приемане на механизма за колективни жалби		✓ (1997)	X	X	✓ (2000)	✓ (1998)	X	✓ (2000)	

Работна група за произволното задържане

За разлика от съдебните и квазисъдебните механизми за жалби, споменати по-горе, правомощията на **Работната група за произволното задържане** (РГПД) не зависимо от това дали държавата е страна по договора.⁶

⁶ Работната група за произволното задържане (РГПЗ) е учредена с [резолуция 1991/42](#) на предшественика на Съвета на ООН по правата на човека. Нейният мандат е изяснен и удължени от Комисията с [резолуция 1997/50](#), и многократно удължаван от Съвета по правата на човека, включително последно през 2016 г с [резолуция 33/30](#). Правомощията ѝ включват (а) да разследва случаи на лишаване от свобода, наложени произволно или по друг несъвместим начин с международните стандарти във Всеобщата декларация за правата на човека или в относимите международни правни инструменти, приети от съответните държави; (b) да търси и получава информация от правителствата, междуправителствените и неправителствените организации, и да получава

Информацията за определени срокове за подаване на жалби до различните механизми е представена в Раздел 1.2 Условия за допустимост.

Материална юрисдикция ("ratione materiae")

The substantive (material) issues which most international human rights bodies **with judicial or quasi judicial powers** may address are limited to violations of provisions of particular treaties. This means that, as a general rule, it is not possible to raise allegations of violations of human rights that are not guaranteed by the particular treaty which the international human rights body is mandated to monitor. This rule applies in particular to the European Court of Human Rights, the UN treaty monitoring bodies, including the CRC and Human Rights Committee, and the European Committee on Social Rights; but it does not apply to WGAD, (whose mandate and jurisdiction to consider complaints is not limited to violations of particular treaties but rather to assessing whether the detention of an individual is arbitrary).

In assessing whether there is material jurisdiction, it should be borne in mind that evolutive interpretation has led to an expansion of the scope of certain human rights.

Материалноправните въпроси, които повечето международни органи за правата на човека **със съдебни или квазисъдебни правомощия** могат да разглеждат се ограничени до нарушения на разпоредбите на съответните договори. Това означава, че по общо правило не е възможно да се повдигнат твърдения за нарушения на човешки права, които не са гарантирани от съответния договор, по отношение на който международния орган по правата на човека има правомощия да наблюдава спазването. Това правило се прилага особено за Европейския съд по правата на човека, наблюдаващите органи по договорите на ООН, включително КПД и КПЧ, и Европейският комитет за социални права; но не се прилага по отношение на РГПЗ (чийто мандат и юрисдикция да разглежда жалби не е ограничен до нарушения на определени договори, а по-скоро до оценката дали задържането на лицето е произволно).

Когато се преценява наличието на материална юрисдикция, следва да се има предвид еволюционното тълкуване, което води до разширяване на обхвата на определени човешки права.

Таблица 3. Материална юрисдикция на съдебни и квазисъдебни органи по права на човека

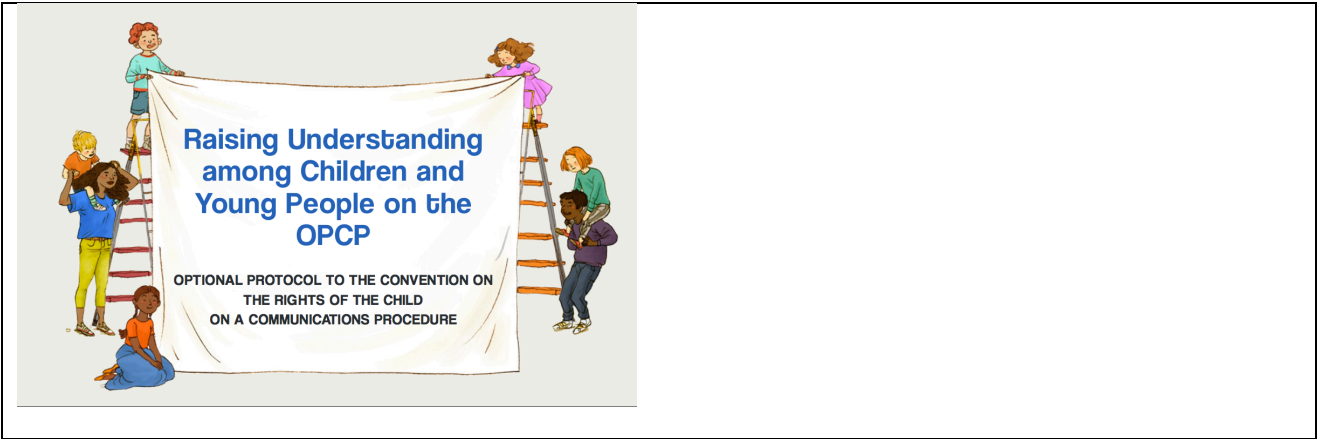
Международен орган:	Материална юрисдикция за нарушения на:
Комитет на ООН по правата на детето (КПД)	<ul style="list-style-type: none">• Конвенция за правата на детето (КПД),• Факултативен протокол към Конвенцията за правата на детето относно търговията с деца, детската проституция и детската порнография (ФП- КПД -ТД),• Факултативен протокол към Конвенцията за правата на детето относно участието на деца

информация от засегнати индивиди, техните семейства или представители; (с) да действа по информацията, представена на нейното внимание относно твърдени случаи на произволно задържане като изпраща спешни молби и съобщения до съответните правителства да изясняват и обърнат внимание на тези случаи; (d) да провеждат мисии на място по покана на правителството, за да разбере по-добре ситуацията, съществуващи в държавите, както и основните причини за случаи на произволно лишаване от свобода; (е) да формулира дебати по въпроси от общ характер, за да подпомага държавите да предотвратят и предпазват от практики на произволно лишаване от свобода и да съдействат за съобразяването на бъдещите случаи; (f) да представя годишен доклад до Съвета по правата на човека като представя своите дейности, установявания, заключения и препоръки. Допълнителна информация за РГПЗ, включително нейните правомощия, индивидуални жалби и процедури за спешни молби, юриспруденция и доклади може да бъде намерена на: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Detention/Pages/WGADIndex.aspx>

Комитет на ООН по правата на човека (КПЧ)	<i>във въоръжени конфликти (ФП- КПД –ВК)</i>
Комитет на ООН срещу изтезанията (КИ)	<i>Международен пакт за граждански и политически права (МПГПП) Конвенция против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание (КИ)</i>
Комитет на ООН за премахване на расовата дискриминация (КРД)	<i>Международна конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация (МКПРД)</i>
Комитет на ООН за премахване на дискриминацията по отношение на жените (КПДЖ)	<i>Конвенция за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените (КПДЖ)</i>
Комитет на ООН за правата на хората с увреждания (КПХУ)	<i>Конвенция за правата на хората с увреждания (КПХУ)</i>
Комитет на ООН за насилствените изчезвания (КНИ)	<i>Международна конвенция за защита на всички лица срещу насилствено изчезване (КНИ)</i>
Комитет на ООН за икономически, социални и културни права (КИСКП)	<i>Международен пакт за икономически, социални и културни права (МПИСКП)</i>
Европейски съд по правата на човека (ЕСПЧ) (Съвет на Европа)	<i>Европейска конвенция за защита правата на човека и основните свободи</i>
Европейски комитет за социални права (ЕКСП)(Съвет на Европа)	<i>Колективни жалби по Европейската социална харта и (ревизирана) Европейската социална харта</i>
Работна група за произволното задържане (РГПЗ)	<i>Индивидуални жалби с твърдения за произволно задържане по цял свят. Не е необходимо съответната държава да страна по определен договор за права на човека, който да включва забрана за произволното задържане. (Виж Клетка 2. РГПЗ на стр.39)</i>

Клетка 1. Факултативен протокол 3 към Конвенцията за правата на детето

<p>На 19 декември 2011 г. Общото събрание на ООН одобрява трети Факултативен протокол към Конвенцията по правата на детето относно процедурата по комуникация, която позволява на отделните деца да подават жалби за конкретни нарушения на техните правата по Конвенцията и по първите два факултативни протокола към нея, извършени от държавите страни по Третия факултативен протокол. Протоколът влиза в сила през Април 2014 г. Следователно, сега е възможно да се подават индивидуални жалби пред Комитета по правата на детето (КПД) срещу държавите страни по този договор.</p> <p>Следният линк показва кои държави са страни по Третия факултативен протокол към КПД, така че срещу тях могат да се подават индивидуални жалби: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?Treaty=CRC&Lang=en</p> <p>Следният линк е към процедурните правила за индивидуалните жалби пред КПД: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC/C/62/3&Lang=en Виж Процедурния правилник тук.</p> <p>Съобразена с детето версия на Факултативния протокол може да се намери тук.</p>
--

Механизми за разследване

Редица органи на ООН също имат компетентност при определени условия да провеждат разследване по твърдения за тежки или системни нарушения от държавите-страни на задължения по определен договор, изпълнението по който се наблюдава от органа. Сред тях са КПД⁷, КИ, КИСКПО, КПРД, КПДЖ и КНИ.

Например, the ФПЗ-КПД установява процедура за разследване по отношение на надеждни твърдения за тежки или системни нарушения на КПД от държавите-страни по Факултативния протокол. Всяко лице или група с надеждна информация, че държава, която е страна по КПД и по ФПЗ-КПД без декларация за отказ от тази процедура – осъществява тежки или системни нарушения на права по КПД може да изпрати искане до Комитета за започване на разследване.

За разлика от изискванията в процедурите за индивидуални жалби, образуванието/организацията, които изпращат информацията, не е необходимо самите те да твърдят, че са жертви на нарушенията. Нито е необходимо да именува конкретни жертви.

Процедурите по разследване имат конфиденциален характер. Тези, които подават сигнала, не се информират за обхвата или резултатите от разследването, освен ако държавите се съгласят да се публикува резюме на установяванията.

Процедурите по разследване, макар и да не осигурят защита по индивидуални случаи, имат потенциал да адресират системни проблеми и да постигат промяна в законите и практиките. Следва обаче да се отбележи, че на практика такива разследвания се считат за процедури на последна мярка и искания за стартиране на разследване се уважават само в изключителни случаи.

Член 13 от Третия факултативен протокол към КПД Процедура по разследване на тежки и систематични нарушения

1. Ако Комитетът получи надеждна информация за тежки или систематични нарушения, извършвани от държава – страна по Протокола, на Конвенцията и Факултативните протоколи към нея относно търговията с деца, детската проституция и детската порнография или относно участието на деца във въоръжен конфликт, Комитетът кани държавата – страна по Протокола да съдейства в разглеждането на информацията и, за тази цел, да подаде становище относно получената информация незабавно.
2. Като вземе предвид всяко становище подадено от съответната държава – страна, както и всяка друга надеждна информация, която е на разположение, Комитетът може да определи един или повече от своите членове да проведат разследване и спешно да докладват на Комитета. Когато се налага и със съгласието на държавата – страна, разследването може да включва и посещение на територията ѝ.
3. Такова разследване се извършва поверително и сътрудничеството на държавата – страна се търси на всички етапи на процедурата.
4. След запознаване с констатациите от разследването, Комитетът незабавно изпраща тези констатации на съответната държава – страна, заедно с всички коментари и препоръки.
5. Държавата – страна, възможно най-бързо и в срок от шест месеца от получаване на констатациите, коментарите и препоръките, изпратени от Комитета подава своите забележки на Комитета.
6. След приключване на процедурите по отношение на разследването, направено в съответствие с параграф 2 на настоящия член, Комитетът може, след консултации със засегнатата държава – страна, да реши да включи резюме с резултатите от

⁷ От 26 юли 2016 г. процедурата за разследване по КПД-ФП-КП (член 13) е приета от Албания, Андора, Аржентина, Белгия, Боливия, Чешката република, Дания, Финландия, Франция, Габон, Германия, Ирландия, Италия, Люксембург, Монако, Монголия, Черна гора, Перу, Португалия, Самоа, Словакия, Испания и Тайланд.

процедурите в доклада си по член 16 от настоящия Протокол

7. Всяка държава – страна може в момента на подписване, ратифициране или присъединяване към настоящия Протокол да декларира, че не признава компетентността на Комитета, установена в настоящия член 63 по отношение на правата, закрепени в някой или всички от международноправните инструменти, изброени в параграф 1.

8. Всяка държава – страна, направила декларация в съответствие с параграф 7 на настоящия член може, по всяко време, да оттегли декларацията с уведомление до Генералния секретар на Организацията на обединените нации.

Териториална юрисдикция ("ratione loci")

Свързан със съобразяването на материалната юрисдикция на международните механизми за защита на правата на човека е въпросът дали предметът на жалбата попада в географския обхват на задълженията на държавата по договора.

Понятието юрисдикция *ratione loci* описва географския обхват на задълженията на държавата по определен договор по отношение на правата на човека. Както е изяснено в редица решения на Европейския съд по правата на човека, Международния съд на справедливостта и редица наблюдаващи органи по договорите, задълженията на държавата по договорите за права на човека се простират не само по отношение на хората в териториалните граници на държавата, но и до места, в които държавата или нейни представители упражняват ефективен контрол, включително върху лица вън от държавата, които се намират под ефективния контрол на държавата или нейни представители.⁸

Задълженията на държавата по договор за правата на човека се прилагат по отношение на чужденец, който влиза на територията на държавата. Европейският съд постановява, че задълженията на държавата по Европейската конвенция за правата на човека се прилагат по отношение на задържаните чужденци в „международна зона“ или „транзитна зона“ на летище (Решение от 26 юни 1996 г. по дело [Атиур срещу Франция](#), ЕСПЧ, Жалба № 19776/92, т. 52-53).

Изяснено е, че задълженията на държавата по договор за права на човека, включително по МПГПП, ЕКПЧ, КИ, се прилагат по отношение на държава, когато упражнява власт върху лица и места вън от нейните граници. Например, когато *de facto* окупира власт или когато държавата оперира център за задържане в чужда страна. По-специално Европейският съд по правата на човека се произнесъл, че задълженията на държавата по Европейската конвенция за правата на човека се простират отвъд територията на държавата, и дори отвъд региона на Съвета на Европа в различни ситуации – включително, когато държавата упражнява власт или ефективен контрол върху лице или територия в Кения (Решение от 12 май 2005 г. по дело [Öcalan срещу Турция](#), ЕСПЧ, Жалба № 46221/99), Судан (Решение по допустимостта от 24 юни 1996 г. по дело [Ramirez срещу Франция](#), ЕКомПЧ, Жалба № 28780/95,), Иран (Решение от 28 юни 2007 г. по дело [Pad и други срещу Турция](#), ЕСПЧ, Жалба № 60167/00), в неутралната буферна зона на ООН (Решение от 24 юни 2008 г. по дело [Isaak срещу Турция](#), ЕСПЧ, Жалба №44587/98), и в международни води (Решение от 11 януари 2011 г. по дело [Xhavaga и други срещу Италия и Албания](#), ЕСПЧ, Жалба № 39473/98).

⁸ Решение от 2 март 2010 г. по дело [Al-Saadoon и Mufdhi срещу Обединеното кралство](#), ЕСПЧ, Жалба №61498/08; Решение от 29 март 2010 г. по дело [Medvedyev и други срещу Франция](#), ЕСПЧ, Жалба № 3394/03; Международен съд на справедливостта: [Правни последици от построяване на стена в окупираната палестинска територия \(Консултативно становище\)](#) (9 юли 2004 г.); КПЧ: [Заклучително становище на Комитета по правата на човека including: Израел](#), UN Doc. CCPR/CO/78/ISR (21 August 2003); КПЧ: [Заклучително становище на Комитета по правата на човека: САЩ](#), UN Doc. CCPR/C/USA/CO/3 (15 септември 2006 г.); КПЧ: [Общ коментар №31: Същност на общите правни задължения, наложени на държавите-страни по Пакта](#), UN doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.13 (26 май 2004 г.), т. 10.

Европейският съд по правата на човека обобщава своята юриспруденция по извънтериториалната приложимост на задълженията на държавата по Европейската конвенция за правата на човека в делото *Hirsi Jamaa* и други срещу Италия.

Решение от 23 февруари 2012 г. по делото *Hirsi Jamaa и други срещу Италия*, ЕСПЧ, Жалба № 27765/09, т.74-82.

Резюме: Делото се отнася за мигранти от Еритрея и Сомалия, пътуващи от Либия, които са били заловени от италианските власти и изпратени обратно в Либия. Съдът заключава, че мигрантите са били под ефективния контрол на италианските власти от момента, в който властите са се качила на корабите до предаването на мигрантите на либийските власти. Поддържа, че връщането на мигрантите в Либия, без да се разгледат техните случаи, ги и изложили на риск от малтретиране и съставлява колективно експулсиране.

74. Когато държавата чрез своите представители, действайки във от своята територия упражнява контрол и власт върху едно лице, и по този начин юрисдикция, държавата е длъжна по силата на Член 1 от Конвенцията да осигури на лицето правата и свободите по Раздел 1 от Конвенцията, които са относими към положението на това лице. Следователно, в този смисъл Съдът приема, че правата по Конвенцията могат да бъдат „разделяни и приспособявани“(...).

75. Има няколко случая в практиката на Съда за извънтериториално упражняване на юрисдикцията на държава в дела, включващи дейности на дипломатически и консулски представители в чужбина и на борда на самолети и плавателни съдове, регистрирани в или под флага на тази държава. В тези специфични ситуации съдът, който се основава на обичайното международно право и разпоредби на международните договори, признава извънтериториалното упражняване на юрисдикция от съответната държава. (...).

76. Не се спори пред Съда, че разглежданите събития възникват в открито море на борда на военни кораби, плаващи под Италиански флаг. Освен това ответната страна признава, че корабите на полицията по приходите и бреговата охрана, на които са качени жалбоподателите са изцяло в рамките на италианската юрисдикция.

77. Съдът счита, че по силата на съответните разпоредби на морското право, плавателен съд в открито море е подчинен на изключителната юрисдикция на държавата, под чийто флаг плава. Въз основа на този принцип на международното право Съдът признава, че в случаи, касаещи действия, осъществени на борда на плавателен съд или въздухоплавателен съд под флага на една държава, е налице извънтериториално упражняване на юрисдикция на тази държава (...). Когато е налице контрол от друг, това е *de jure* контрол, упражняван от въпросната държава върху съответните лица.

78. Освен това съдът счита, че гореспоменатият принцип е утвърден във вътрешното право в Член 4 от Италианския кодекс за мореплаването, и не е оспорен от ответната страна (...). Той заключава, че настоящият случай съставлява извънтериториално упражняване на юрисдикция от Италия, годна да ангажира отговорността на държавата по Конвенцията.

79. Нещо повече, Италия не може да заобиколи своята „юрисдикция“ по Конвенцията, като описва разглежданите събития като спасителна операция в открито море. По-специално Съдът не може да приеме аргумента на ответника, че Италия не е отговорна за съдбата на жалбоподателите поради твърдения минимален контрол, упражняван от властите върху съответните страни към момента на събитията.

80. В тази връзка достатъчно е да се посочи, че в делото *Medvedyev and Others* (...), разглежданите събития се осъществяват на борда на Winner, кораб, плаващ под флага на трета държава, но чийто екипаж е бил под контрола на френски военен състав. В конкретните обстоятелства по този случай Съдът изследва естеството и обхвата на действията, осъществени от френските длъжностни лица, за да установи дали е имало поне *de facto* продължен и непрекъснат контрол, упражняван от Франция върху Winner и неговия екипаж (...).

81. Съдът счита, че в настоящия случай събитията са се случили изцяло на борда на кораби на италианските въоръжени сили, чиито екипажи са съставени изключително от италиански военен състав. Съдът е на мнение, че в периода между качването на кораба на италианските въоръжени сили и предаването им на либийските власти жалбоподателите са били под продължаващия и изключителен *de jure* и *de facto* контрол на италианските власти. Размишленията относно същността и целта на интервенцията на италианските кораби в открито море не води Съда до никакво друго заключение.

82. Съответно събитията, които водят до твърдяните нарушения попадат в „юрисдикцията“ на

Италия по смисъла на Член 1 от Конвенцията.

Аналогично Комитетът срещу изтезанията е изяснил, че задълженията на държава-страна (и компетентността на Комитета да разглежда жалби, свързани с твърдения за нарушения на такива задължения) се простират не само върху територията на Испания, но и до места и хора, върху които държавата упражнява ефективен контрол.

Решение от 21 ноември 2008 г. по делото [J.H.A. срещу Испания, КИ, САТ/С/41/Д/323/2007, т.8.2](#)

8.2 Комитетът взема под внимание аргумента на държавата, че жалбоподателят няма компетентност да представлява предполагаемите жертви, тъй като инцидентите, които се съдържат в обстоятелствената част на жалбата, се осъществили във външната територия на Испания. Въпреки това Комитетът припомня своя Общ коментар №2, в който заявява, че юрисдикцията на държава-страна обхваща всяка територия, на която тя упражнява пряко или косвено, изцяло или отчасти, *de jure* или *de facto* ефективен контрол съгласно международното право. [3] По-специално той счита, че такава юрисдикция включва и ситуациите, в които държава-страна упражнява пряко или косвено, изцяло или отчасти, *de jure* или *de facto* контрол върху задържани лица. Това тълкуване на понятието юрисдикция е приложимо не само по отношение на член 2, но и по отношение на всички разпоредби на Конвенцията, включително член 22. В настоящия случай Комитетът счита, че държавата-страна е поддържала контрол върху лицата на борда на *Marine I* откакто корабът е бил спасен и през целия процес на идентификация и репатриране, който се осъществява в Нуадхибу. По-специално държавата-страна е упражнявала по силата на дипломатическо споразумение, сключено с Мавритания, постоянен *de facto* контрол върху предполагаемите жертви по време на тяхното задържане в Нуадхибу. Ето защо Комитетът счита, че предполагаемите жертви са подчинени на испанска юрисдикция, що се касае до жалбата, която е предмет на настоящото съобщение.

2.1.2. Процесуална правоспособност

Някои международни механизми за права на човека ограничават кой може да подаде жалба с твърдения за нарушения на индивидуални права. В правната терминология понятието „процесуална правоспособност“ се използва във връзка с въпросите кой има право да подава жалба пред международен механизъм за жалба с твърдение за нарушение на човешко право.

Индивидуални жалби

Жертви

Индивидуални жалби могат да се подават пред компетентните международни механизми за защита от предполагаеми жертви на нарушения на човешки права.

Повечето механизми позволяват други да подават жалба от името на жертва или жертви с тяхно упълномощаване. Жалбите, подадени от името на предполагаема жертва без негово или нейно пряко упълномощаване, може при определени обстоятелства да е допустима, но жалбоподателят трябва да обясни защо такова упълномощаване не е възможно или би било трудно да се получи.⁹

Жертва за целите на подаване на жалба е лице, засегнато от действие или бездействие на държава или представител на държава. Може да включва:

1. Лице, пряко засегнато от нарушение на държава или представител на държавата на съответните права на човека.¹⁰
2. Индивид, чиито права са били накърнени или са застрашени от накърняване от закон, който потенциално пречи на индивида да предяви своите права, въпреки че държавата все още не е нарушила правото (когато рискът от прилагане на закона е по-голям от теоретичната възможност).
3. Лице, което е вероятно да бъде засегнато или принадлежи на категория лица, които са предразположени да бъдат обхващани от закон, дори когато индивидът не е наясно с това, защото законът прави невъзможно неговото знание, например, случаите, свързани със следене.
4. Роднини на жертва на изтезания и насилствено изчезване също може да се установи като жертва на нарушение на правото да не бъде подлаган на малтретиране.¹¹
5. В случаи на неизпълнено експулсиране индивид може да бъде жертва, въпреки факта, че потенциално, а не действително нарушение е предмет.

Международните стандарти в областта на правата на човека изясняват, че¹²:

„Жертви са лица, които индивидуално или колективно претърпяват увреждане, физическа или умствена вреда, емоционално страдание, икономическа загуба или значително накърняване на техни основни права, чрез действия или бездействия, съставляващи тежки нарушения на международното право в областта на правата на човека, или сериозни нарушения на международното хуманитарно право. Когато е подходящо и в съответствие с вътрешното право, понятието „жертва“ включва също така непосредственото семейство или лицата, зависими от пряката жертва, и лица, които са претърпели вреда при намесата, за да подпомогнат жертвите в дистрес и да предотвратят виктимизация.

Едно лице ще се счита за жертва независимо от това дали е установен, задържан, преследван или обвинен извършителят на нарушението, и независимо от семейната връзка между извършителя и жертвата.“

Както се отбелязва по-горе, едно лице, което подава жалба от името на друг, трябва в рамките на жалбата да представи доказателство за съгласието за това или по друг начин да оправдае защо действа от името на индивида с такова съгласие. Следващото дело илюстрира случаите, в които родител подава жалба за международна защита от името на дете.

L.P. срещу Чешката република (Комитет по правата на човека), Съобщение № 946/2000, UN Doc. CCPR/C/75/D/946/2000 (25 юли 2002 г.), т. 6.4

Г-н L.P. е разделен от своята съпруга, която получава упражняването на родителските права по отношение на тяхното дете. Национален съд се е произнесъл относно временните права за достъп преди финализирането на развода и на Г-н е даден достъп до неговия син в определени часове. Г-жа R.P. му отказва този достъп и това води до серия от тежки правни спорове, в които Г-жа R.P. неколкратно е глобена за нейния отказ да позволи на Г-н L.P. да види своя син. Про изводствата в Чешката република продължават девет години преди тази жалба да бъде отправена до Комитета. Г-н L.P. първоначално основава своята жалба на своите права и правата на своя син. Комитетът обаче не разглежда жалбата досежно нарушения на правата на детето, освен ако Г-н L.P. не действа от името на своя син, а той няма такива твърдения.

¹⁰ Компаниите също могат да са жертни, но поради обхвата на тези учебни материални тук се занимаваме само с индивиди.

¹¹ Виж *Quinteros Almeida срещу Уругвай*, КМПП, Съобщение № 107/1981, Становище от 21 юли 1983 г., т. 14; *Staselovich и Lyashkevich срещу Беларус*, КПП, Съобщение № 887/1999, Становище от 3 април 2003 г., т. 9.2; Решение от 25 май 1998 г. по дело *Kurt срещу Турция*, ЕСПЧ, Жалба № 24276/94, т. 124.

¹² Декларация за основните принципи на правораздаване за жертвите на престъпление и злоупотреба с власт, приета от Генералната асамблея с резолюция 40/34 от 29 ноември 1985 г.

Индивидуални жалби пред международни органи по договори за правата на човека (виж Таблица 4 по-горе)

Жалби могат да се подават от индивиди, които твърдят, че са жертви на нарушения на право или права, заложи в съответен договор. Ако нарушението се отнася до група хора, те могат да подадат жалба като група.

Жалбата може да се подаде от лицето лично или от трета страна, действаща от името на предполагаемата жертва(и) с тяхното упълномощаване.

Органите по договора най-общо ще разглеждат жалби, подадени от името на жертва без нейното упълномощаване, при условие, че лицето или образуванието, което подава жалбата, представи достатъчно обосноваване на причините за липса на упълномощаване. Жалбите не могат да бъдат анонимни, но органът по договор на ООН може да разреши анонимност на жалбоподателя по отношение на съобщенията за дело и документите по делото, които стават публични, когато жалбоподателят е изтъкнал достатъчно основания за това.

Член 96(с) от [Процедурен правилник на КПЧ](#) гласи:

"Нормално съобщението следва да се подаде от индивида лично или от представител на индивида; съобщение, подадено от името на предполагаема жертва може обаче да бъде прието, когато изглежда, че въпросния индивид е в невъзможност да подаде съобщението лично."

Член 5 от [Факултативен протокол към Конвенцията за правата на детето за процедурата по комуникация](#) гласи, че:

"Индивидуални жалби

1. Жалби могат да бъдат подавани от или от името на лице или група лица под юрисдикцията на държава – страна по Протокола, които твърдят че са жертви на нарушения от съответната държава-страна по Протокола на което и да е от правата, прогласени в някои от следните международноправни инструменти, по които държавата е страна:

а) Конвенцията;

б) Факултативния протокол към Конвенцията относно търговията с деца, детската проституция и детската порнография;

в) Факултативния протокол към Конвенцията относно участието на деца във въоръжен конфликт.

2. Когато жалбата се подава от името на лице или група лица, това следва да става с тяхното съгласие, освен ако авторът на жалбата обоснове предприемането на действия от тяхно име без наличието на такова съгласие"

Аналогично **член 13** от [Процедурните правила по Факултативен протокол към конвенцията за правата на детето за процедурата по комуникация](#) допълнително предвижда, че:

"Жалбите могат да се подават от лице или група лица под юрисдикцията на държава-страна по Протокола, които твърдят, че са жертви на нарушение на разпоредби на Конвенцията и/или на материалноправните факултативни протоколи към нея, от тази държава-страна, независимо дали е призната тяхната правоспособност от държавата-страна, срещу която е насочена жалбата.

Жалби могат да се подават и от техни упълномощени представители или от други, които действат от името на предпомагама(и) жертва(и) с тяхно изрично съгласие. Когато има съмнение, че представителството, въпреки съгласието на жертвата/ите може да е резултат от неправомерен натиск или стимул, Комитетът може да даде инструкции на Генералния секретар да поиска допълнителна информация или документи, включително от трети страни в съответствие с член 23, параграф 1 от тези правила, които показват, че подаването на жалба от предполагаема/ жертва/и не е резултат от неправомерен натиск или стимул, и че е в най-добрия интерес на детето. Всички такива искания остават конфиденциални и по никакъв начин не означават, че третите лица стават страна в процеса.

Независимо от параграф 2 от този член жалбите могат да се подават от името на предполагаема/и жертва/и без такова изрично съгласие, в случай, че авторът/ите могат да обосноват своето действие и Комитетът приеме, че това е в най-добър интерес на детето. Ако е възможно, предполагаемата/ите жертва/и, от името на която/които се подава жалбата

може да бъдат информирани за нея и на неговото/нейното/тяхното становище се отдава съответно значение в съответствие с възрастта и зрелостта.”

Жалби до Европейския съд по правата на човека

Жалби за твърдени нарушения на разпоредбите на Европейската конвенция по правата на човека могат да се подават до Съда от идентифицирани лица или групи лица, които твърдят, че са жертва на нарушения на права по ЕКПЧ. Жалби могат първоначално да се подават директно от жертвата или чрез представител (Член 36 [Правилник на ЕСПЧ](#)).¹³

Както е разгледано в подробности в **Раздел 2.2**, Европейският съд по правата на човека изисква жалбоподателя да се представлява след като държавата ответник бъде уведомена за жалба.а Представителят трябва да е адвокат с права да практикува в която и да е от договарящите страни и живеещ на територията на една от тях, или което и да е друго лице, одобрено от Председателя на Камарата (Член 36.4(а) [Правилник на ЕСПЧ](#)). Има възможност за правна помощ от Съда за тези, които отговарят на критериите. За допълнително информация относно изискването за адвокат и наличието на Правна помощ от Съда, виж Раздел 2.2.

Следва да се отбележи, че представителят трябва да е в контакт с жалбоподателя през цялото време, през което делото е висящо пред Съда. Ако това не е така, делото може да бъде прекратено.¹⁴

Жалбоподател може да поиска от съда да му/й позволи да се представлява сам/а, които може да се разреши от Председателя на Камарата само „по изключение“ (Член 36.3 [Правилник на ЕСПЧ](#)).

Подадените до Съда жалби няма да са допустими, ако са анонимни, но жалбоподателят може да поиска Съдът да запази неговата самоличност да не бъде разкривана публично (Член 47.4 [Правилник на ЕСПЧ](#)).

Член 47 от [Правилника на Европейския съд по правата на човека](#):

1. Жалбата, подадена на основание член 34 от Конвенцията, трябва да се представи на формуляр, предоставен от секретариата на Съда, освен ако Съдът не реши друго. Тя трябва да съдържа цялата информация, която се изисква в съответните графи на формуляра и да посочва:

(а) името, датата на раждане, гражданството и адреса на жалбоподателя и, ако жалбоподателят е юридическо лице, пълното му наименование, дата на учредяване или вписване, официален регистрационен номер (ако има такъв) и официален адрес;

(б) името, адреса, телефонен номер и факс и имейл адреса на представителя, ако има такъв;

(с) ако жалбоподателят е представляван, дата и негов оригинален подпис, положен в раздел „Пълномощно“ на формуляра; положен в същия раздел оригинален подпис на представителя, удостоверяващ, че той се е съгласил да действа от името на жалбоподателя;

[...]

Механизъм на колективни жалби

Както се отбелязва по-горе в раздел 1, Европейския комитет за социални права е компетентен да разглежда **колективни жалби** срещу държавите-страни по Европейската социална харта или Ревизираната Социална харта, които са приели компетентността на Комитета за това по отношение на закони или практики, за които се твърди, че нарушават една или повече разпоредби на Европейската социална харта или Ревизираната Социална харта, по които държавата е поела задължения. Тази процедура може да бъде особено полезна в случаи на

¹³ Правилата за представителството пред Европейския съд по правата на човека са заложили в член 36, а за правната помощ – членове 100-105.

¹⁴ Постоянната невъзможност за дълъг период от време да се свържат жалбоподателя и неговия представител може да доведе Съда да се произнесе, че той или тя са загубили интерес от производството, и това води до неговото прекратяване. Виж Решение от 20 юли 2010 г. по дело *Ramzy v. the Netherlands*, ЕСПЧ, Жалба № 25424/05.

системни нарушения на икономически, социални и културни права на деца. Например, има дело пред ЕКСП за правата на здраве на децата мигранти: [Defence for Children International срещу Белгия](#), Жалба № 69/2011, 23 октомври 2012 г.

Комитетът обаче не е компетентен да разглежда или решава по индивидуални жалби за нарушения на права по Европейската социална харта.

Само определени групи имат процесуална правоспособност да завеждат колективни жалби до Европейския комитет за социални права; жалбите, подадени от индивиди или групи, които не са оторизирани от Социалната харта, не се приемат от Комитета.

Следните организации имат процесуална правоспособност да подават колективна жалба пред Европейския комитет за социални права:

- Международни организации на работодатели и профсъюзи (Член 1(а) от [Допълнителен протокол към ЕСХ](#) (ДП-ЕСХ));
- Представителни национални организации на работодатели и профсъюзи в рамките на юрисдикцията на Договаряща страна, срещу която се подава жалба (Член 1(с) ДП-ЕСХ);
- [Международни неправителствени организации \(МНПО\)](#), които имат консултативен статус в Съвета на Европа и са включени в списъка, съставен за тази цел от Правителствения комитет (Член 1(b) ДП-ЕСХ). Следва да се отбележи, че този вид организации могат да подават жалби само по въпроси, за които са признати като компетентни.¹⁵
- Допълнително държава може да се съгласи да признае правото на други национални неправителствени организации с компетентност по въпроси, уредени от Хартата, на които да се позволи да подават жалби срещу нея (Член 2, ДП-ЕСХ).¹⁶

2.1 Условия за допустимост

За да се разглежда **колективната жалба** по същество, следва да бъдат изпълнени условията за допустимост.

Условията за допустимост на **повече процедури за обжалване** изискват жалбата да бъде:

- В писмена форма;
- Подадена от или от името на лице, което е процесуално правоспособно;
- Изложение на твърденията за фактите (и датата, на която са осъществени), които представляват нарушения на определен договор/предмет, по който решаващия орган има компетентност;
- Сочеща правните средства за защита и резултатите от тях на национално равнище;
- Подпис и дата (и ако се подава от представител, да съдържа подписано пълномощно от жертвата, а ако не е получено пълномощно, обяснение за причините за това).

Съобщения до органи по договорите на ООН следва да се представят на един от официалните езици на ООН (арабски, китайски, английски, френски, руски и испански). Колективните жалби до Европейския комитет за социални права могат да се подават на един от официалните езици на Съвета на Европа (английски и френски, съгласно Член 24 от [Правилника на ЕСК](#)).

Специални процедури: Специални докладчици

Всеки индивид, група, гражданска организация, неправителствена организация или националните органи за права на човека могат да изпратят информация за Специалните процедури. Офисът на Върховния комисар по правата на човека препоръчва такива сигнали да са „възможно най-изчерпателни, подробни и точни“.¹⁷ Тъй като получените сведения

¹⁵ Член 3 ДП-ЕСХ.

¹⁶ До днес само Финландия се е съгласила да признае компетентност по член 2 от Допълнителния протокол към Европейската социална харта на национална организация да подава колективни жалби пред Европейския комитет по социални права.

¹⁷ ОВКПЧ, Подаване на информация за специални процедури.

периодично се публикуват в доклад, приготвен за сесиите на Съвета по правата на човека, от основно значение е подателите ясно да заявят дали се съгласяват или не техните имена да бъдат разкривани.

Таблица 4. Договори и разпоредби, които установяват процедури за обжалване, и Процедурен правилник

Следната таблица представя договор или договорна разпоредба, която установява процедура за обжалване пред всеки посочен орган, и включва името на (и връзка към) понастоящем приложимите процедурен правилник към всяка процедура за обжалване.

Орган по договора	Договор, който установява процедура Процедурен правилник на органа
КПЧ	Допълнителен протокол 1 към МПГПП Процедурен правилник на Комитета за права на човека (11 януари 2012 г.)
КИСКП	Факултативен протокол към КИСКП КИСКП Процедурен правилник (15 January 2013)
КПД	Факултативен протокол 3 към КПД за процедура по комуникация, Процедурен правилник по Факултативен протокол 3 към КПД (април 2013 г.)
КПДЖ	Факултативен протокол към КПДЖ Процедурен правилник на КПДЖ
КИ	Член 22 КИ Процедурен правилник на КИ
КПРД	Процедурен правилник на КПРД
ЕКСП	Допълнителен протокол към Европейската социална харта, осигуряваща система за колективни жалби, Част IV, Член D от (ревизираната) Европейска социална харта Процедурен правилник на ЕКСП (6 юли 2016 г.)
ЕСПЧ	Член 19-51 ЕКПЧ Правилник на Съда (14 ноември 2016 г.) Образуване на производство (Индивидуални жалби по Член 34 от Конвенцията, 19 септември 2016 г.)

Клетка 2. Практически пособия и допълнителна информация

Следващата таблица включва линкове към допълнителна практическа информация и пособия, свързани с подаването на индивидуални жалби до органите по договорите на ООН.

Практически пособия и информация за индивидуалните жалби до органите по договорите на ООН:

- **Обща информация за органите по договорите на ООН, които могат да разглеждат индивидуални жалби и молби за разследването, публикувани от Офиса на Върховния комисар по правата на човека (ОВКПЧ), се намира на:** <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/TBPetitions/Pages/HRTBPetitions.aspx>;
- **Допълнителни наръчници за подаване на съобщения до органите по договори на ООН е публикувана и от ОВКПЧ на:** <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/TBPetitions/Pages/IndividualCommunications.aspx#proceduregenerale>;
- **Като [Образец на формуляр за жалба](#) (за жалби до КПДЖ) може да служи и полезен наръчник за съдържанието да индивидуални жалби до други международни органи за защита правата на човека:** <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol/modelform-E.PDF>;
- **Таблица, която сравнява съществуващите механизми за обжалване пред**

органи по договори на ООН, е съставена от Международна мрежа за правата на детето (ММПД):
https://www.crin.org/en/docs/FileManager/OP3CRC_Toolkit_Annex_II.pdf

2.1.1 Изчерпване на вътрешноправните средства за защита

Повечето международни съдебни и квазисъдебни процедури за защита на човешките права, които разглеждат индивидуални жалби, изискват от жалбоподателя да е изчерпал вътрешноправните средства за защита в съответната държава преди да подадат жалбата пред международния механизъм.

Вътрешноправните средства за защита трябва да са изчерпани преди да се подадат индивидуални жалби пред ЕСПЧ и органите по договорите на ООН. От останалите механизми за защита, **нито РГПЗ, нито процедурата за колективна жалба на Европейския комитет за социални права** изисква от жалбоподателя първо да са изчерпали наличните правни средства за защита на национално равнище.

Замисълът на изискването за изчерпване на вътрешноправните средства е свързан с факта, че властите на държавата, включително съдилищата на държавата, носят първична отговорност за осигуряване на зачитане и защита на правата, утвърдени в международните договори за права на човека. Тези задължения включват осигуряване на ефективно разследване на жалби за нарушения на човешки права и защита срещу такива нарушения. Следователно, държавата трябва да има възможност да разследва жалбата за твърдяно нарушение на права на човека в достъпна процедура и ефективно и адекватно да поправи такова нарушение преди лицето да търси защита от международен орган.

Само правните средства за защита, които са достъпни, адекватни и ефективни, обаче трябва да бъдат изчерпани.

- Вътрешноправното средство за защита е „**адекватно**“, само когато може да се справи с конкретното нарушение на човешко право в съответствие със стандартите на международното право в областта на правата на човека.¹⁸
- Вътрешноправното средство за защита е „**ефективно**“, т.е. може да установи и поправи потенциалното нарушение след като е доказано. Следва да разполага с правомощията да дава задължителни нареждания за обръщане на ситуацията на нарушение на правата на лицето, или ако това е невъзможно, да осигури подходящо обезщетение.¹⁹
- Правното средство за защита също така следва да съдържа характеристиките на **справедлив процес**. Следва да е независимо, което означава, че не следва да се пререшава или да се допуска намеса на властите, срещу които е подадена жалбата²⁰; следва да осигурява справедлив процес, следва да е достъпно за всеки и не следва да съставлява отказ от правосъдие.²¹ Това ще изисква осигуряването на безплатен правен съвет, когато е необходимо, за да се гарантира достъп до процедурата. Правното

¹⁸ *Danyal Shafiq срещу Австралия*, КПЧ, Съобщение № 1324/2004, Становище от 13 ноември 2006 г., UN Doc. CCRP/C/88/1324/2004, т. 6.4. Виж също *Практически наръчник №6, Миграция и международно право в областта на правата на човека* на МКЮ (2014).

¹⁹ Член 19-23, *UN Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation*. Виж също, *Практически наръчник № 2, Правото на защита и обезщетение за тежки нарушения на права на човека* на МКЮ (2006), глава VI и VII.

²⁰ Комитет по правата на човека, *Общ коментар № 31, Същност на общите правни задължения, наложени на държавите страни по Пакта*, CCRP, UN Doc. CCRP/C/21/Rev.1/Add.13, (2004), т. 15; Решение от 3 април 2001 г. по дело *Кеелан срещу Обединеното кралство*, ЕСПЧ, Жалба № 27229/95, т. 122.

²¹ Виж Решение от 9 октомври 1979 г. по дело *Airey срещу Ирландия*, ЕСПЧ, Жалба № 6289/73.

средство следва да позволява на жалбоподателя достатъчно време за подготовка на делото, така че да има реалистична възможност да се ползва от него.²²

Не е необходимо да се изчерпва вътрешно правно средство:

- Ако може по неопровержим начин да се докаже, че то е **обречено на неуспех**.²³ Това може да се случи, когато по него има последователна практика и юриспруденция или правната система има нормативна рамка, която прави фактически невъзможно да се спечели отделно дело.²⁴
- Ако **правната система не осигурява условия за ефективност** на правното средство, например, поради липсата на ефективно разследване или когато е налице последователна практика да не се спазва или изпълняват съдебни заповеди в определени ситуации, или когато има ситуация на конфликт или безнаказаност.²⁵ Европейският съд поддържа, че не е необходимо да се изчерпват правни средства, при които предоставянето на защита е въпрос само на дискреция²⁶
- Ако процесът за получаване или достъп до правното средство за защита е **неоправдано продължителен**²⁷
- Ако жертвата **няма достъп до правното средство за защита** поради липсата на процесуално представителство, дали заради липсата на правна помощ, заплахата от репресия или ограничения на достъпа до адвокати при задържането.

2.1.2 Срокове

Някои международни механизми за защита правата на човека, най-вече Европейският съд по правата на човека и някои органи по договори на ООН изискват жалбите да се подават в определен срок. Срокът за тези органи често започва да тече от датата, на която жертвата е изчерпала възможностите си за защита, налични в държавата, срещу която се подава жалбата. Например, ако има ефективно правно средство за защита пред върховния съд на държавата, срокът започва да тече от датата, на която лицето е уведомено за решението на върховния съд.

Сроковете обикновено целят да гарантират, че информацията за делото е налична за властите. Неспазването на указания срок за подаване на жалба в изискуемата форма пред определен орган е вероятно да има за последица неразглеждане на жалбата по същество. По този начин при избирането на път за защита за нарушение на човешки права пред международен орган за права на човека е важно да сме наясно и да спазваме указаните срокове.

ЕСПЧ

Към октомври 2017 г. **Европейският съд по правата на човека** разглежда индивидуални жалби, които са подадени до Съда в срок от **шест месеца**²⁸ след изчерпване на

²² Виж Решение от 11 декември 2008 г. по дело *Muminov срещу Русия*, ЕСПЧ, Жалба № 42502/06, т. 90; Решение от 19 февруари 1998 г. по дело *Bahaddar срещу Нидерландия*, ЕСПЧ, Жалба № 25894/94, т. 45; *Alzery срещу Швеция*, КГПП, Съобщение № 1416/2005, Становище от 25 октомври 2006 г., UN Doc CCRP/C/88/D/1416/2005, т. 8.2.

²³ Виж Решение от 17 юли 2008 г. по дело *Na срещу Обединеното кралство*, ЕСПЧ, Жалба № 25904/07, т. 89.

²⁴ Виж Решение от 11 януари 2007 г. по дело *Salah Sheekh срещу Нидерландия*, ЕСПЧ, Жалба № 1948/04, т. 121-124.

²⁵ Виж Решение от 16 септември 1996 г. по дело *Akdivar и други срещу Турция*, ЕСПЧ, Жалба № 21893/93, т. 69-77;

²⁶ Решение за допускане от 3 март 1994 г. по дело *Buckleу срещу Обединеното кралство*, ЕКомПЧ, Жалба № 20348/92,

²⁷ Виж *Zundel срещу Канада*, КГПП, Съобщение № 1341/2005, Становище от 4 април 2007 г., UN Doc. CCRP/C/89/D/1341/2005; *Z.U.V.S. срещу Австралия*, КПРД, Съобщение № 6/1995, Становище от 25 януари 2000 г., UN Doc. CERD/C/55/D/6/1995, т. 6.4.

²⁸ Времето за подаване на жалба до Европейския съд по правата на човека ще бъде намален от 6 месеца (от изчерпване на вътрешноправните средства за защита) на **4 месеца**, след като всички държави-страни по ЕКПЧ станат страни по Протокол №15 към ЕКПЧ. Към 26 октомври 2017 г., 41 от 47 страни по ЕКПЧ са страни по Протокол 15. За проверка на влизането в сила на този Протокол виж: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/213/signatures?p_auth=Xzzt28q9

вътрешноправните средства за защита (Член 35.1 ЕКПЧ). Този срок ще се промени на 4 месеца след влизане в сила на Протокол 15.²⁹

Когато няма налични вътрешноправни средства за защита делото следва да бъде изпратено в срок от шест месеца от фактите, за които е оплакването. Европейският съд е изяснил изискването за шестмесечен срок в Решението за допускане от 1 юни 2010 г. по дело [Kemevuaoko срещу Нидерландия](#), ЕСПЧ, Жалба № 65938/09.

Датата на подаване е датата, на която жалбата, съответстваща на [формалните] изисквания на [член 47 от] Правилника на Съда е изпратена до Съда. Датата на изпращане е датата на пощенското клеймо. Когато прецени, че е оправдано обаче Съдът може да реши да се счита и различна дата – датата на получаване³⁰.

КПРД

Жалба до Комитета за премахване на расова дискриминация трябва да се подаде в **шестмесечен срок** от изчерпване на вътрешноправните средства за защита, включително „национални орган по МППРД (...), освен в случаи на надлежно удостоверени изключителни обстоятелства“ (Член 14.5 МППРД).

КИСКП и КПД

Индивидуалните жалби до **Комитета на ООН за икономически, социални и културни права** и **Комитета за правата на детето** трябва да се подаде в срок до **една година** от изчерпване на вътрешноправните средства за защита, освен ако жалбоподателят може да докаже, че не е било възможно да подаде съобщение в този срок (Член 3.2(а) ФП-МПИСКП; Член 7(h), ФП-КПД-ПК).

КПЧ

Като основно правило индивидуалните жалби до **Комитета по правата на човека** следва да се подават в **петгодишен срок** от изчерпване на вътрешноправните средства за защита или в **тригодишен срок** от приключване на друга процедура на международно разследване или уреждане на спорове, освен ако жалбоподателят може да обоснове забавянето. Макар нито Факултативния протокол към МПГПП, който установява процедурата за индивидуални жалби, нито Процедурният правилник на Комитета по правата на човека залагат конкретен срок за подаване на индивидуална жалба, член 96 от Процедурния правилник изяснява, че неподдаването на жалбите в срок може да се счита за злоупотреба с правото на жалба.³¹

КИ

Комитетът срещу изтезанията не прилага определен срок, но е заявил, че няма да допусне съобщение след „необосновано дълъг“ срок.³²

КПДЖ, КНИ и КРМ

Във Факултативните протоколи, установяващи процедурите няма определени срокове от изчерпване на вътрешноправните средства за защита за подаване на индивидуални жалби до **Комитета за премахване на дискриминацията по отношение на жените**, **Комитета за насилствените изчезвания** и **Комитета за правата на работниците мигранти**.³³ Като основно правило обаче индивидуалните жалби следва да се подават в разумен срок от изчерпване на вътрешноправните средства за защита.

РГПЗ и ЕКСП

²⁹ Виж Протокол 15 тук: https://www.echr.coe.int/Documents/Protocol_15_ENG.pdf

³⁰ Член 47.6 от *Правилника на ЕСПЧ*.

³¹ Член 96(с) от *Процедурен правилник на Комитета по правата на човека*; Член 3 от ФП-МПГПП. Виж, *Gobin срещу Мавриций*, КГПП, Съобщение № 787/1997, Становище от 20 август 2001 г., т. 6.3.

³² Член 113(f) от *Процедурен правилник на КИ*.

³³ Комитетът ще може да разглежда [индивидуални жалби](#) или съобщения от индивиди с твърдения за нарушения на техните права по Конвенцията след като 10 държави приемат процедурата в съответствие с член 77 от Конвенцията. Този механизъм все още не е влязъл в сила.

Според [Информационна справка № 26 на Работната група за произволното задържане](#), органът не изисква изчерпването на вътрешноправните средства за защита, за да се приеме за допустимо съобщение. Същото се отнася и за процедурата по колективните жалби при **Европейския комитет за социални права**.

2.1.3 Дублиране на жалби

Една жалба ще се счита за недопустима от повечето съдебни и квазисъдебни механизми за обжалване, ако същото дело вече е било разгледано от същия или друг международен механизъм за защита на правата на човека със съдебни или квазисъдебни правомощия, или е разгледано, или се разглежда в друга процедура на международно разследване и решаване.

Комитетът по правата на човека обаче прилага това правило само по отношение на жалби, **висящи** в рамките на друга международна процедура. При тълкуването на член 5.2 от Факултативния протокол към МПГПП, който прекратява разглеждането на „всяко съобщение, което е разглеждано в друга процедура на международно разследване и решаване“, Комитетът заключава, че ако процедурата пред друг международен орган е приключила, все пак е възможно Комитетът за правата на човека да разгледа същото дело ([Correia de Matos срещу Португалия](#), КПЧ, Жалба № 1123/2002, Становище от 18 април 2006 г., т. 6.2.).

Фактът, че формулировката на член 31.2(с) от КЗНИ по отношение на висящи жалби е сходна на член 5.2 от ФП към МПГПП, предполага, че Комитетът за насилствените изчезвания може да съгласува своя подход с този на Комитета по правата на човека.

Органите по договорите на ООН обаче все пак биха разгледали дело, което е представено пред РГПЗ, през Специалните докладчици или свързани въпроси, които са разглеждани в процедурата за колективни жалби пред ЕКСП.

2.1.4 Значителна вреда

Жалби до Европейския съд по правата на човека:

Протокол № 14 към ЕКПЧ, който е в сила от 2010 г., въвежда ново условие за допустимост на индивидуална жалба, подадена пред Европейския съд по правата на човека: „значителна вреда“.

Съгласно член 35.3(b) от ЕКПЧ (както е изменена от [Протокол № 14](#)) Съдът трябва да обяви за недопустима индивидуална жалба, ако прецени, че:

„жалбоподателят не е претърпял **значителна вреда**, освен когато зачитането на правата на човека, защитени в Конвенцията и Протоколите към нея изисква разглеждане на жалбата по същество, като никое дело не може да бъде отхвърлено на това основание, ако не е било надлежно разгледано от национален съд“

Когато преценява дали жалбоподателя е претърпял значителна вреда, Съдът поддържа, че следва да се вземат предвид „както субективните възприятия на жалбоподателя, така и това, което обективно е основният въпрос в конкретното дело“³⁴. Съдът признава, че „нарушението на Конвенцията може да засяга важни принципни въпроси и така да води до значителна вреда, без да засяга паричен интерес“.³⁵ Освен това дори в дела, в които счита, че няма значителна вреда, Съдът ще следва да прецени дали все пак разглеждане не е необходимо с оглед зачитането на правата на човека, защитени от Конвенцията и Протоколите към нея.

Следва да се отбележи, че веднъж след като Протокол 15 към ЕКПЧ влезе в сила, критерият за „значителна вреда“ по член 35 от ЕКПЧ допълнително ще се измени. При решаването по допустимостта на дело, в което счита, че жалбоподателят не е претърпял значителна вреда, Съдът няма вече да бъде обвързан от забраната да установи недопустимост на основание, че

³⁴ Виж Решение от 14 март 2013 г. по дело [Eon срещу Франция](#), ЕСПЧ, Жалба № 26118/10, т. 34.

³⁵ Виж Решение за допустимост от 1 юли 2010 г. по дело [Korolev срещу Русия](#), ЕСПЧ, Жалба № 25551/05,.

делото не е надлежно разгледано от национален съд. Съдът обаче не може да установи недопустимост на делото на тези основания, ако зачитането на човешките права изисква да се разгледа жалбата.

ЖАЛБИ ДО КИСКП

КИСКП „може, ако е необходимо, да отклони разглеждането на жалба, когато тя не разкрива претърпяване на **явна вреда** от страна на жалбоподателя, освен ако Комитетът счете, че жалбата повдига сериозен въпрос от общо значение“ (член 4 ФП-МПИСКП). Тази разпоредба обаче не представлява критерий за допустимост. Фразата „ако е необходимо“ означава, че проверката за наличие на „явна вреда“ е дискреционна и вероятно ще се използва от Комитета само при изключителни обстоятелства

2.1.5 Други основания за недопустимост

Органите по договорите на ООН и ЕСПЧ ще отхвърлят като недопустими жалби, които са анонимни³⁶.

Освен това както е описано по-долу ЕСПЧ и органите по договорите на ООН и ЕСПЧ ще отхвърлят жалба като недопустима на основание, че това представлява злоупотреба с правото на подаване на жалба или че е несъвместимо с разпоредбите на съответния договор за правата на човека.³⁷

КИ, КПДЖ, КИСКП и Европейският съд изрично изключват от допустимостта жалби, които са явно неоснователни или недостатъчно обосновани,³⁸ макар че това изискване се взема предвид и от органите по другите международни договори. Жалбите трябва да съдържат достатъчно информация и доказателства за нарушение на правата на човека, а което органът по договора е компетентен. The ФП-МПИСКП изключва също така жалби, които са изключително основани на съобщения, разпространени в масмедииите³⁹

Съгласно член 47 от Правилника на Европейския съд по правата на човека, Съдът е оправомощен да отказва разглеждането на жалба, която не отговаря на формалните изисквания на това Правило. Както е отбелязано по-горе шестмесечния срок по член 35 ЕКПЧ спира да тече от момента на получаване на жалба, напълно отговаряща на формалните изисквания⁴⁰

Злоупотреба с правото да се подава съобщение

Както е цитирано по-горе ЕСПЧ и механизмите на ООН за правата на човека могат да откажат да приемат жалба на основание, че представлява злоупотреба с правото на жалба.⁴¹

Член 7.3 от Факултативен протокол 3 към КПД урежда кога съобщението представлява злоупотреба с право да се подава съобщение или е несъвместимо с разпоредбите на Конвенцията и/или Факултативните протоколи към нея.

Аналогично Комитетът по правата на човека може да прекрати дело на основание злоупотреба с правото на жалба. Както се отбелязва по-горе в раздел 2.1.2 за сроковете, макар нито факултативният протокол към МПГПП, който установява процедурата за жалби, нито Процедурния правилник на КПЧ да не предписва срокове, в рамките на които следва да се

³⁶ Виж Член 35.2(а) от ЕКПЧ, а също и Член 96 от Процедурния правилник на КПЧ; Член 91 от Процедурния правилник на КПРД; Член 56 от Процедурния правилник на КПДЖ; Член 98.2(б) от Процедурния правилник на КИ.

³⁷ Член 3 ФП-МПГПП; член 96(а), (с) и (d), *Процедурен правилник на КПЧ*; член 3.2(d) до (g) ФП-МПИСКП; член 22.2 КИ; член 113(b) и (с), *Процедурен правилник на КИ*; член 91, *Процедурен правилник на КПРД*; член 4.2 ФП-КПДЖ; член 77.2 МКПРМ; член 7(а), (b), (с) ФП-КПД-КП; член 2(а) и (b) ФП-КПРД; член 31.2(а) и (b) КНИ; членове 35.2(а) и 35.3(а) ЕКПЧ.

³⁸ Член 4.2(с) ФП-КПДЖ; член 22.2 КИ; член 113(b) и (с), *Процедурен правилник на КИ*; член 3.2(d) to (g) ФП-МПИСКП; член 7(f) ФП-КПД-КП; член 2(е) ФП-КПРД; членове 35.2(а) и 35.3(а) и (b) ЕКПЧ.

³⁹ Член 3.2(d) до (g) ФП-МПИСКП

⁴⁰ Виж член 47, *Процедурен правилник на ЕСПЧ*.

⁴¹ Виж член 35.3 (а) от ЕКПЧ.

подаде жалба, член 96(с) от Процедурния правилник указва, че съобщение може да представлява злоупотреба с правото да се подаде, когато това е направено от автора на съобщението 5 години след изчерпване на вътрешноправните средства за защита, или когато е приложимо, 3 години след приключване на друга процедура на международно разследване или решаване, освен ако има причини, които обосновават забавата, като се отчетат всички обстоятелства на съобщението.

2.2 Привременни мерки

В дела, в които има реален риск да бъде нанесена непоправима вреда на предполагаемата жертва или жалбоподател преди решаването по същество по жалбата от международния механизъм за защита правата на човека, жалбоподателят може да поиска от решаващия орган да наложи на държавата да предприеме определено действие, за да предотврати такава вреда докато органът се произнесе по съществото на жалбата.⁴² Такова действие се обозначава по различен начин – искане за **привременни, предпазни или обезпечителни мерки**. Например, в дела, в които е заповядано експулсиране и има реален риск индивидът, за които се отнася заповедта да бъде подложен на изтезание, ако бъде експулсиран, международният орган за защита на правата на човека, до който е подадена жалба, по искане на жалбоподателя може да поиска от съответната държава да не предприема действие по експулсиране на лицето (спиране на експулсирането) докато органът вземе крайно решение по съществото на жалбата. Привременни мерки могат да бъдат поискани и от жалбоподател, например в ситуация на принудителна евикция с цел да се осигури „спиране“ на евикцията докато се произнесе международният орган за защита на правата на човека по съществото на жалбата за твърдени нарушения на човешки права.

Следва да се отбележи, че постановяването на привременни, обезпечителни или предпазни мерки от международен механизъм за защита на правата на човека е по-скоро извънредна отколкото рутинна мярка.

Налагането от международния механизъм за привременни мерки не представлява, нито означава произнасяне по допустимостта или основателността на жалбата, макар и според ръководството на ООН за механизмите за индивидуална жалба до орган по договор на ООН, такива привременни мерки обикновено се налагат, само ако има „разумна вероятност за основателност“ на жалбата.

➤ Европейският съд по правата на човека

Европейският съд по правата на човека е изяснил, че негова нотификация за Привременни мерки върху държавата по член 39 от Правилника на Съда, е задължителна за държавата. Неизпълнението на привременната мярка от държавата представлява нарушение на Член 34 от ЕКПЧ.⁴³

⁴² Виж член 6 ФПЗ-КПД-ПК; член 5.1 ФП-КИСКП; член 114, *Процедурен правилник на КИ*; член 94.3, *Процедурен правилник на КПРД*; член 5.1 ФП-КПДЖ; член 63, *Процедурен правилник на КПДЖ*; член 4 ФП-КПРД; член 31.4 КНИ; член 39, *Процедурен правилник на ЕСПЧ* (задължението да спазва привременните мерки произтича от Член 34 ЕКПЧ и е свързан също със задълженията по членове 1 и 46 ЕКПЧ).

⁴³ Решение от 4 февруари 2005 г. по дело Mamatkulov и Askarov срещу Турция, ЕСПЧ, Жалби №№ 46827/99 и 46951/99, т. 125-129.

Решение от 25 април 2013 г. по дело [Savridin Dzhurayev срещу Русия](#), ЕСПЧ, Жалба № 71386/10, т.213

213. “Същественото значение на привременните мерки е допълнително подчертано от факта, че Съдът ги постановява по принцип в наистина изключителни случаи след възклателно разглеждане на всички относими обстоятелства. В повечето такива случаи жалбоподателите са изпревине пред истинска заплаха за техния живот и здраве, от която произтича реален риск от тежка и непоправима вреда от нарушаването на съществени разпоредби на Конвенцията. Тази съществена роля на привременните мерки в системата на Конвенцията не само потвърждава тяхната юридическа задължителност за съответните Държави, която се поддържа в установената съдебна практика, но и изисква да се придава изключително значение на спазването на тези постановления на Съда от държавите страни [...]. Всякакви колебания по този въпрос ще отслаби по неприемлив начин защитата на основните права по Конвенцията и ще бъде несъвместима с нейните ценности и дух [...]; това също би било несъвместимо с фундаменталното значение на правото на индивидуална жалба, и по общо би подкопало силата и ефективността на Конвенцията като конституционен инструмент в Европейския обществен ред [...]”.

➤ **Органи по договори на ООН**

Аналогично органите по договори на ООН, включително Комитетът по правата на човека и Комитетът срещу изтезанията, изясняват, че с приемането на юрисдикцията на органа по договора да разглежда индивидуални жалби държавата имплицитно поема задължение да дава възможност и позволява на органа по договора да разгледа жалбата и да се произнесе със заключение, и да не предприема каквото и да е действие, което би попречило или накърнило това, включително като не зачете налагане на привременни мерки.⁴⁴ Държавите обаче продължават да поставят под въпрос правния статут на привременните мерки и за съжаление понякога ги игнорират.

Комитетът по правата на човека счита, че държавите са длъжни, като страни по Факултативния протокол към МПГПП да изпълняват привременните мерки, наложени от Комитета.

[Khalilov срещу Таджикистан](#), КГПП, Съобщение № 973/2001, Становище от 20 март 2005 г., UN Doc. CCPR/C/83.D.973/2001, т.4.1

4.1 Комитетът отбелязва, че държавата страна е екзекутирала сина на жалбоподателя, въпреки факта, че жалбата е била подадена пред Комитета по правата на човека на основание Факултативния протокол и искане за привременни мерки на защита в това отношение е било изпратено на държавата страна. Комитетът припомня, че като се присъединява към Факултативния протокол държавата страна по Пакта признава компетентността на Комитета да получава и разглежда жалби от лица, които твърдят, че са жертви на нарушение на някои от правата по Пакта (Преамбюл и член 1). От присъединяването на една държава към Протокола имплицитно следва задължение да сътрудничи добросъвестно на Комитета, така че да позволи и способства за разглеждането на такива жалби, след което Комитетът изпраща на държавата страна и на лицето своето становище (Член 5 (1), (4)). Несъвместимо с тези задължения е държавата страна да предприема действия, които биха възпрепятствали или осуетили дейността на Комитета по разглеждане и обсъждане на жалбата, както и изразяване на неговото Становище.

Аналогично на Комитета по правата на човека Комитетът срещу изтезанията счита, че привременните мерки следва да се спазват от държавите, в противен случай се нарушава духа на конвенцията.

[Cecilia Rosana Núñez Chirana срещу Венецуела](#), КИ, Съобщение № 110/1998, Становище от 10 ноември 1998 г., UN Doc. CAT/C/21/D/110/1998, т. 8

⁴⁴ Виж Общ коментар № 33 за процедурата по индивидуалните жалби на Комитета по правата на човека (т.19).

8. Освен това Комитетът е дълбоко обезпокоен от факта, че държавата-страна не е спазила искането на Комитета по член 108, параграф 3 от Процедурния правилник да се въздържа от действия по експулсиране или екстрадиране на автора докато съобщението се разгледа от Комитета и по този начин не е спазила духа на Конвенцията. Комитетът счита, че държавата-страна с ратифициране на Конвенцията доброволното приемане на компетентността на Комитета по член 22, поема задължение за сътрудничество с него добросъвестно при прилагане на процедурата. Спазването на обезпечителните мерки, поискани от Комитета в случаи, в които прецени, че е обосновано, е съществено, за да се защити въпросното лице от непоправима вреда, който би могла да заличи крайния резултат от производството по Комитета.

Незабавни мерки по механизма за колективни жалби до ЕКСП

След приемането на решение по допустимостта на колективната жалба, или по всяко време след това в производството преди или след приемане на решение по същество Комитетът може по искане на страна, или по собствена инициатива да укаже на страните всякакви незабавни мерки, чието приемане изглежда необходимо, за да се избегне риска от сериозна вреда и да се осигури ефективно зачитане на правата, признати в Хартата.

В случаи, че бъде направено искане за незабавни мерки от организацията жалбоподател, искането трябва да конкретизира защо се прави, възможните последици, ако не бъде уважено, и мерките, които се искат. Копие от искането се изпраща на държавата ответник. Председателят на Европейския комитет за социални права определя дата, към която държавата ответник следва да подаде писмено становище по искането за незабавни мерки.

Решението на Комитета по незабавните мерки е мотивирано и подписано от Председателя, Докладчика и Изпълнителния секретар. Съобщава се на страните. Европейският комитет за социални права може да поиска информация от страните за изпълнението на указаните мерки.

2.3 Намеса на трета страна

Някои международни органи и механизми за защита правата на човека приемат писмени изложения по правото и въпросите, повдигнати в едно дело, от организации или индивиди, които не са страна по жалбата, но разполагат с относима информация или експертиза по разглежданите въпроси. Понякога тези изложения се обозначават като намеса на трета страна или *amicus curiae*.

Тези, които желаят да се намесят като трета страна в дело, висящо пред **Европейския съд по правата на човека** трябва да поискат писмено това от Съда. Съдът може да уважи такова искане, ако счита, че е в интерес на справедливото правораздаване. Член 44 (3) от Правилника на съда изяснява, че такива искания следва да бъдат „надлежно обосновани“ и изпратени на френски или английски език в рамките на 12 седмици от момента, в който Съдът е изпратил делото на държавата, за която се твърди, че е нарушила ЕКПЧ.⁴⁵

Допълнително от влизане в сила на Протокол № 14 Комисарят за права на човека има право да участва в производството пред Европейския съд по правата на човека по своя собствена инициатива или чрез подаване на писмено становище или чрез участие в изслушването.⁴⁶ Становището на Комисаря обаче следва да са свързани с неговата страна и тематични дейности и следователно, трябва да изключват всякакви коментари по фактите или основателността на делото.

Изискванията за изложенията на трета страна по колективните жалби пред **Европейския комитет за социални права** са по-рестриктивни. Съгласно процедурния правилник, държавните страни по механизмите за колективни жалби автоматично са поканени да изразят

⁴⁵ Член 36.1 ЕКПЧ и член 44.3(b) от Правилника на Европейския съд по правата на човека.

⁴⁶ Член 36.3 ЕКПЧ.

становище по жалбата. Международните организации на работодателите и профсъюзите също са поканени, ако техните изложения по жалбите са подадени от национални организации на работодатели и профсъюзи или от НПО. Наскоро приетия член 32А обаче дава на Председателя възможност да „покани всяка организация, институция или лице да представи становище“.

Комитетът за правата на детето, Комитетът срещу изтезанията и Комитетът за икономически, социални и културни права могат по всяко време преди произнасяне по съществото на жалбата да получават или иска относими документи от редица органи, включително НПО. Правилниците обаче указват, че съобразяването на информацията от трета страна не означава, че третата страна се е конституирала като страна в производството по жалбата.⁴⁷

Въпреки че процедурните правилници на органите по универсалните договори, включително КПЧ, КПРД и КПДЖ – не предвиждат изрично обсъждането на информацията от НПО или индивиди трети лица във връзка с разглеждането на отделните дела,⁴⁸ жалбоподателите са изпращали *ad hoc* информацията от НПО и други заедно със своите жалби или допълнителни материали на органите по договора.

Когато разглежда едно съобщение КИСКП може да се консултира, когато е подходящо с всякаква относима информация, излизаща от други органи на ООН, специализирани агенции, фондове, програми и механизми, както и от други международни организации, включително от регионални системи за права на човека, и всякакви становища и коментари от съответната държава страна.⁴⁹

3. Процедури по международни механизми

2.1. Международни органи по договори за права на човека⁵⁰

Процедурите по индивидуалните жалби пред органите по договорите на ООН, макар и доста сходни, не са напълно хармонизирани.⁵¹ Следователно, винаги следва да се проверяват процедурите на всеки орган за разглеждане на жалба, установени в различни разпоредби на международния договор и в процедурния правилник на всеки орган.

Отделът за жалби при Офиса на Върховния комисар за права на човека прави първоначален преглед на всички индивидуални жалби до Органите по договорите на ООН.

ФП-МПИСКП и ФПЗ-КПД осигуряват индивидуални жалби, относими в голяма степен към децата мигранти, процедурата е изложена в подробности по-долу в сравнителна **Таблица 5**.

Таблица 5. Процедури за индивидуална жалба по ФП – МПИСКП и ФПЗ-КПД

	ФП-МПИСКП (2008)	ФПЗ-КПД (2011)
Могат ли жертвите да	I	Физическо лице или групи лица

⁴⁷ Член 23 от Процедурен правилник по Факултативния протокол към Конвенцията за правата на детето за процедурата по комуникация; член 63 от Процедурен правилник на КИ; и член 27 от Процедурен правилник на КИСКП.

⁴⁸ Процедурният правилник на Комитета по правата на човека или ФП-МПГПП не споменават намесата на трети страни. Виж също, член 8.1 ФП-МПИСКП; член 118.2 от Процедурен правилник на КИ; член 95.2 от Процедурен правилник на КПРД; или член 72.2 от Процедурен правилник на КПДЖ.

⁴⁹ Член 8.3 ФП-МПИСКП и член 14 от Процедурен правилник на КИСКП.

⁵⁰ Допълнителна практическа информация как да се подава жалба пред органи по договори на ООН може да се намери на <http://www2.ohchr.org/english/bodies/petitions/index.htm>

⁵¹ Тече процес на хармонизиране на процедурите на органите по договорите на ООН. За повече информация виж, <http://www2.ohchr.org/english/bodies/treaty/reform.htm> .

подадат жалба като физическо лице и/или като групи лица?	Физическо лице или групи лица (2)	(5.1)
Кой може да подава индивидуална жалба?	От и от името на жертвата; когато е от името на жертвата – със съгласието на жертвата, освен ако жалбоподателят може да оправдае защо действа без него (2)	От или от името на жертвата; когато е от името на жертвата – със съгласието на жертвата, освен ако жалбоподателят може да оправдае защо действа без него (5.2)
Има ли срок за подаване на индивидуална жалба след изчерпване на вътрешните способности?	1 година, освен ако е явно невъзможно (3.2(a))	1 година, освен ако е явно невъзможно (7(h))
Допустими ли са индивидуални жалби, които се разглеждат или са преди това разгледани в друга процедура за международно разследване/решаване	Недопустими (3.2(c))	Недопустими (7(d))
Счита ли се за недопустима индивидуална жалба поради явна неоснователност или когато е подадена недобросъвестно?	Недопустима, когато е налице злоупотреба с правото на подаване на жалба, когато е явно неоснователна, недостатъчно обоснована или изключително основана на съобщения, разпространени в масмедии (3.2(e),(f))	Недопустима, когато е налице злоупотреба с правото на подаване на жалба, когато е явно неоснователна, недостатъчно обоснована (7(c),(f))
В кои други случаи Комитетът може да откаже разглеждане на индивидуална жалба?	Комитетът може да откаже разглеждане на жалба, когато жалбоподателят не е претърпял явна вреда, освен ако жалба повдига сериозни въпроси от общо значение (4)	Комитетът може да откаже разглеждане на жалба, която счита, че не е в най-добрите интереси на едно дете, или която е резултат от неправилен натиск или подбуда (3.2; член 13).
Може ли индивидуалната жалба да бъде подадена анонимно?	Не, не може да се подаде анонимно (3.2)(g))	Не, не може да се подаде анонимно (7(a))
Трябва ли индивидуалната жалба да е в писмена форма?	Да, трябва да е в писмена форма (3.2 (g))	Да, трябва да е в писмена форма (7(b))
Има ли разпоредби за конфиденциалност при подаване/разглеждане на индивидуални жалби?	Да, жалби се съобщават на държавите при условията на конфиденциалност и Комитетът може да реши или да поиска имената на жалбоподателите и жертвите да не се разкриват (6, Rule 19)	Да, жалби се съобщават на държавите при условията на конфиденциалност и имената на съответните лица не се разкриват публично без тяхното изрично съгласие (8.1, 4.2)
В какъв срок държавите следва да подадат отговор на индивидуалната жалба?	6 месеца (6.2)	6 месеца, възможно най-скоро (8.2)
Кога не е необходимо изчерпване на вътрешни способности, за да бъдат приети за разглеждане индивидуални жалби?	Когато корективните мерки са неоправдано продължителни (3.1)	Когато корективните мерки са неоправдано продължителни или няма вероятност да окажат ефективна защита (7(e))
Позволено ли е изрично приятелско споразумение по отношение на индивидуалната жалба?	Да, приятелско споразумение е позволено, но прекратява разглеждането на жалбата (7.2)	Да, приятелско споразумение е позволено, но прекратява разглеждането на жалбата (9.2)
Може ли Комитетът да обсъжда приемливостта на стъпките, предприети	Да, комитетът обсъжда приемливостта на стъпките, предприети за осъществяване на	Да, относно икономическите, социални и културни права Комитетът може да обсъжда

от държавите за осъществяване на въпросните права при разглеждане на индивидуалните жалби?	правата, отчитайки това, че държавите могат да приемат редица възможни политически мерки (8.4)	приемливостта на стъпките, предприети за осъществяване на правата, отчитайки това, че държавите могат да приемат редица възможни политически мерки (10.4)
Кога държава е длъжна да представи последващ отговор, който подробно изброява мерките, предприети след получаване на препоръките на Комитета по индивидуалната жалба?	Държавите следва да представят последващ отговор в срок от 6 месеца (9.2)	Държавите следва да представят последващ отговор в срок от 6 месеца (11.1)
Има ли процедура по разследване? Ако има, кога може да се използва?	Да, процедура по разследване на тежки и систематични нарушения. Държавите следва да подадат отговор в срок от 6 месеца и Комитетът може да поиска последваща информация след допълнителни 6 месеца (11, 12)	Да, процедура по разследване на тежки и систематични нарушения. Държавите следва да подадат отговор възможно най-скоро в срок от 6 месеца и Комитетът може да поиска последваща информация след допълнителни 6 месеца (13, 14)
Задължителна ли е процедурата по разследване за всички държави страни?	Не, държавите страни трябва да са съгласни да участват (11.1)	Не, държавите могат да откажат да участват (13.7)
Има ли разпоредби за разглеждане на жалби между държави?	Да, междудържавни жалби могат да бъдат подадени, когато държава не изпълнява своите задължения. Държавите трябва да подадат отговор в срок от 3 месеца и е възможно приятелско споразумение (10)	Да, междудържавни жалби могат да бъдат подадени, когато държава не изпълнява своите задължения. Възможно е приятелско споразумение (12)
Задължително ли е всички държави страни да приемат междудържавните жалби?	Не, държавите страни трябва да са съгласни да приемат/подават жалби (10)	Не, държавите страни трябва да са съгласни да приемат/подават жалби (12.1)
Позволен ли са резерви към Факултативните протоколи?	Да	Да
Допълнителни съображения		Комитетът следва да се ръководи от най-добрите интереси на детето и да зачита правата и възгледите на детето като на възгледите на детето следва да се придава значение, съответстващо на възрастта и зрелостта на детето (2). Процедурният правилник на Комитета следва да гарантират процедури, съобразени с децата (3.1).

Източник: ММПД 2016, https://www.crin.org/en/docs/FileManager/OP3CRC_Toolkit_Annex_II.pdf

2.1.1. Подготвителна фаза

Правилата, свързани с подготвителната фаза на процедурата, са сходни за всички органи по договори на ООН, които решават по индивидуални жалби и са установени в Процедурни правилници.

Секретариатът на ООН получава съобщенията от името на Комитета, до който са адресирани, и потвърждава, че жалбата отговаря на всички формални изисквания.

Секретариатът може да поиска разяснения по подадената информация, за да се увери, че жалбата излага основната информация, която Органът по договора изисква при разглеждане на нейната допустимост.

След като бъдат изпълнени тези предварителни стъпки Секретариатът ще регистрира съобщението и я изпраща на съответния орган по договора.⁵²

2.1.2. Фаза на допустимост

Кой решава? Макар, че в повечето случаи Комитетът като цяло определя, дали съобщението отговаря на формалните изисквания за допустимост, някои от Органите по договора учредяват вътрешна Работна група (РГ), която взема решения по допустимост.⁵³ Работните групи в КПРД и КПДЖ обаче могат само да правят препоръки относно допустимостта като крайното решение за това се взема от Комитета.⁵⁴

Как? Решенията по допустимостта принципно се вземат с обикновено мнозинство (*напр., член 20 от Процедурния правилник по ФПЗ-КПД*). В **Комитета по правата на човека** РГ може да взема решение за допустимост само с единодушие, макар че решение за недопустимост следва да бъде одобрено от Комитета като цяло. По отношение на индивидуалните жалби, регистрирани в **Комитета срещу изтезанията** Работната група може да обяви съобщението за допустимо с мнозинство от гласовете, а за недопустимо, ако цялата работна група се съгласи.⁵⁵

Жалби и отговори: Преди да вземе решение по допустимостта органът по договора може да поиска допълнителна информация от жалбоподателя и становище от държавата-страна, и двете в точно определени.⁵⁶ На всяка страна се дава възможност да коментира по информацията/становището на другата.⁵⁷

КПЧ иска съответната държава да представи писмен отговор на съобщението в срок от шест месеца по допустимостта и основателността, освен ако Комитетът укаже, че е необходимо само становище по допустимостта. Тогава Комитетът може да поиска от жалбоподателя или държавата да представят допълнителни бележки.

Проверка на решенията за недопустимост: Решението за недопустимост може да се преразгледа от Комитета на по-късна дата, по искане на член на Комитета или от името на засегнатото лице, когато се установи, че основанията за недопустимост вече не са приложими.⁵⁸

Решения по допустимост и по същество: На практика Комитетът може да реши едновременно по допустимостта и основателността на съобщението (вместо в две отделни фази), когато предоставената информация е достатъчна за достигане до окончателно решение.

2.1.3. Основателност

⁵² Виж член 84-87 от Процедурен правилник на КПЧ; член 103-105 от Процедурен правилник на КИ; член 83-84 от Процедурен правилник на КПРД; и член 56-58 от Процедурен правилник на КПДЖ.

⁵³ Например, член 6 от Процедурен правилник по ФПЗ-КПД; член 111-112 от Процедурен правилник на КИ; и член 93-98 от Процедурен правилник на КПЧ.

⁵⁴ Виж член 87 от Процедурен правилник на КПРД; членове 62 и 64 от Процедурен правилник на КПДЖ.

⁵⁵ Виж членове 93-98 от Процедурен правилник на КПЧ; членове 111-112 от Процедурен правилник на КИ.

⁵⁶ Повечето срокове са шестмесечни. Например, член 15 от Процедурен правилник по ФПЗ-КПД; член 115 от Процедурен правилник на КИ; член 92 от Процедурен правилник на КПРД.

⁵⁷ Членове 93-98 от Процедурен правилник на КГПП.

⁵⁸ Виж член 21.2 от Процедурен правилник по ФПЗ-КПД; член 116 от Процедурен правилник на КИ; член 93.2 от Процедурен правилник на КПРД; член 70 от Процедурен правилник на КПДЖ.

Закрити заседания: Комитетът разглежда съобщението на закрито заседание както във фазата на допустимост, така и във фазата по същество.⁵⁹

Открити заседания: КПД, КПРД и КИ могат да поканят страните да участват в закрити устни изслушвания, за да отговорят на въпроси и да предоставят допълнителна информация.⁶⁰

Жалби: Общото правило е, че Комитетът предоставя информацията на държавата страна и уведомява жалбоподателя.⁶¹ Комитетът може също да поиска допълнителна информация по същество⁶². Всички обяснения или изявления, представени от държавата-страна ще бъдат съобщени на жалбоподателя, който може да представи всякаква допълнителна информация или становище в определен срок.⁶³ За индивидуалните жалби до КПРД държавата има три месеца от получаването да представи становище. То ще бъде изпратено на жалбоподателя, който може да противопостави допълнителни бележки.⁶⁴

Материал: Когато разглеждат жалбите, Органите по договорите обсъждат цялата информация, която е предоставена от страните.⁶⁵ КИСКП също така изрично включва цялата относима документация от други органи на ООН, специализирани агенции, фондове, програми и механизми и други международни организации, включително регионални системи за защита правата на човека.⁶⁶

Решение: Органите по договорите приемат своето решение (становище) по делото и го изпращат на страните.⁶⁷ Процедурните правилници на Комитета за правата на човека, КПД и КИСКП изрично заявяват, че техните решения ще бъдат публично оповестени.⁶⁸

2.1.4. Приятелско споразумение

КИСКП и КПД изрично предоставят възможност за постигане на приятелско споразумение (Член 25 Процедурен правилник по ФПЗ-КПД). Споразумението следва да е на основание зачитането на задълженията, предвидени в Пакта, и прекратява процедурата по жалбата. (Член 7 ФП-МПИСКП). Макар другите договори на ООН за правата на човека и съответните процедурни правилници да не предвиждат изрично процедура за приятелско споразумение, на практика Комитетите могат да окажат съдействие за постигане на такова споразумение, ако страните желаят.

2.1.5. Привременни мерки

Както е отбелязано по-горе, по искане на жалбоподателя органът по договора може да налага привременни мерки на държавата, за да се избегне непоправима вреда на жертвата на твърдяното нарушение до окончателното решение по жалбата.⁶⁹

⁵⁹ Виж член 29 от Процедурен правилник по ФПЗ-КПД; член 88 и 102 от Процедурен правилник на КПЧ; член 8 ФП-МКИСКП; член 22.4-6 от Процедурен правилник на КИ; член 88 от Процедурен правилник на КПРД; член 7 ФП-КПДЖ, и член 72 от Процедурен правилник на КПДЖ; член 77.6-7 МКПРМ.

⁶⁰ Виж член 19 от Процедурен правилник по ФПЗ-КПД; член 94.5 от Процедурен правилник на КПРД; и член 117 от Процедурен правилник на КИ.

⁶¹ Виж член 117 от Процедурен правилник на КИ; член 8 ФП-МПИСКП; член 99-100 от Процедурен правилник на КПЧ; член 94.1 от Процедурен правилник на КПРД; член 7 ФП-КПДЖ; член 72 от Процедурен правилник на КПДЖ.

⁶² *Пак там.*

⁶³ Членове 99-100 от Процедурен правилник на КПЧ.

⁶⁴ Членове 94.2-4 от Процедурен правилник на КПРД.

⁶⁵ Виж член 23 от Процедурен правилник по ФПЗ-КПД; членове 99-100 от Процедурен правилник на КПЧ; член 8 ФП-МПИСКП; член 22.4-6 КИ; член 118.1 от Процедурен правилник на КИ; член 14.7(a) МКПРД; член 7 ФП-КПДЖ; член 72 от Процедурен правилник на КПДЖ; член 77.5 МКПРМ.

⁶⁶ Виж член 8 ФП-МПИСКП и член 14 от Процедурен правилник на КИСКП.

⁶⁷ Виж членове 99-100 от Процедурен правилник на КПЧ; член 22.7 КИ; член 14.7(b) МКПРД; член 7 ФП-КПДЖ; член 72 от Процедурен правилник на КПДЖ; член 77.6-7 МКПРМ.

⁶⁸ Виж член 102(5) от Процедурен правилник на КПЧ; член 19.7 от Процедурен правилник на КИСКП; член 29.7 от Процедурен правилник по ФПЗ-КПД;

2.2. Европейски съд по правата на човека

Процедурата и изискванията за подаване на жалба до Европейския съд по правата на човека са изложени в Европейската конвенция за правата на човека, Правилника на Съда и Практическите указания, издадени от Председателя на Съда.

⁶⁹ Виж член 92 от Процедурен правилник на КПЧ; член 5.1 ФП-МПИСКП; член 114 от Процедурен правилник на КИ; член 94.3, от Процедурен правилник на КПРД; член 5.1 ФП-КПДЖ; член 63 от Процедурен правилник на КПДЖ.

Правилник на Съда
14 ноември 2016 г.

Член 47

(Изменено от Съда да 17 юни и 8 юли 2002 г., 11 декември 2007 г., 22 септември 2008 г., 6 май 2013 г. и 1 юни и 5 октомври 2015 г.)

Съдържание на индивидуалната жалба

1. Жалбата, подадена на основание член 34 от Конвенцията, трябва да се представи на формуляр, предоставен от секретариата на Съда, освен ако Съдът не реши друго. Тя трябва да съдържа цялата информация, която се изисква в съответните граfi на формуляра и да посочва:

- (a) името, датата на раждане, гражданството и адреса на жалбоподателя и, ако жалбоподателят е юридическо лице, пълното му наименование, дата на учредяване или вписване, официален регистрационен номер (ако има такъв) и официален адрес;**
- (b) името, адреса, телефонен номер и факс и имейл адреса на представителя, ако има такъв;**
- (c) ако жалбоподателят е представляван, дата и негов оригинален подпис, положен в раздел „Пълномощно“ на формуляра; положен в същия раздел оригинален подпис на представителя, удостоверяващ, че той се е съгласил да действа от името на жалбоподателя;**
- (d) името на Високодоговарящата страна или страни, срещу която (които) е насочена жалбата;**
- (e) кратко и четливо изложение на фактите;**
- (f) кратко и четливо изложение на твърдяното(-ените) нарушение(-я) на Конвенцията и съответните аргументи; и**
- (g) кратко и четливо изложение, потвърждаващо спазването от страна на жалбоподателя на условията за допустимост, предвидени в член 35 § 1 от Конвенцията.**

2. (a) Информацията, посочена в параграф 1 (e) – (g) по-горе и съдържаща се в съответните граfi на формуляра на жалба, трябва да е достатъчна, за да позволи на Съда да определи естеството и обхвата на жалбата, без да е необходимо да прибегва до информация, съдържаща се в друг документ.

(b) Жалбоподателят може обаче да допълни тази информация, като прибави към формуляра на жалба допълнителни подробности относно фактите, твърдените нарушения на Конвенцията и съответните аргументи. Това изложение не трябва да надвишава 20 страници.

3.1. Формулярът на жалба трябва да бъде подписан от жалбоподателя или от неговия представител и да бъде придружен от:

- (a) копия от документите, отнасящи се до актовете или мерките, съдебни или други, от които жалбоподателят се оплаква;**
- (b) копия от документи и решения, доказващи, че жалбоподателят се е съобразил с изискванията на член 35 § 1 от Конвенцията за изчерпване на вътрешноправните средства и за спазване на шестмесечния срок;**
- (c) доколкото са относими, копия от документи, свързани с друга международна процедура за разглеждане и решаване на спорове;**
- (d) ако жалбоподателят е юридическо лице по смисъла на член 47 § 1 (a), документ(и), удостоверяващи, че лицето, което е подало жалбата има право или е упълномощено да действа от името на жалбоподателя.**

3.2. Документите, представени в подкрепа на жалбата, трябва да бъдат подредени в хронологичен ред, номерирани последователно и обозначени по ясен начин.

4. Жалбоподатели, които не желаят самоличността им да бъде разкрита, трябва да посочат това и да представят изложение на причините, обосноваващи подобно изключение от общото правило за публичност на производството пред Съда. Съдът може да реши да предостави анонимност по искане на жалбоподателя или по свой собствен почин.

5.1. При неспазване на изискванията, посочени в параграфи 1 до 3 на настоящия член, жалбата няма да бъде разгледана от Съда, освен ако:

- (a) жалбоподателят не е посочил адекватно обяснение за неспазването им;
- (b) жалбата се отнася до искане за привременна мярка;
- (c) Съдът реши друго по свой собствен почин или по искане на жалбоподателя.

5.2. Съдът може във всички случаи да изиска от жалбоподателя да представи информация или документи в определен срок и по определен начин и форма.

6. (a) За дата на подаване на жалбата за целите на член 35 § 1 от Конвенцията ще се счита датата, на която формулярът на жалба, отговарящ на всички изисквания на настоящия член, бъде изпратен до Съда. За дата на изпращане ще се счита датата на пощенското клеймо.

(b) Ако реши, че това е оправдано, Съдът може да приеме друга дата за дата на подаване.

7. Жалбоподателите трябва да уведомяват Съда за промени в адреса си и за всякакви последващи обстоятелства, имащи значение за жалбата им.

Жалба: Жалба до Европейският съд по правата на човека следва обикновено да се подаде като се попълни и изпрати **формуляра на жалбата**, който се намира на уебсайта на Съда, на един от официалните езици на съда (английски или френски)⁷⁰. Жалбата трябва да бъде изпратена по пощата заедно с копие от всички относими документи, включително съдебни или други решения или мерки, за които се отнася жалбата, и които показват, че са изчерпани вътрешноправните средства за защита. Към жалбата следва да бъде включен списък на изпратените документи. Както е отбелязано по-горе в раздел 2.2.2, жалбата трябва да има пощенско клеймо в бмесечен срок от окончателното решение на най-висшия национален орган, компетентен да разгледа оплакването. Този период ще се промени на 4 месеца след влизане в сила на Протокол №15.⁷¹

Формулярът на жалбата се намира на:

<http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/forms&c=>

При получаване на първото съобщение, което излага предмета на делото, Регистърът образува дело, чийто номер се упоменава във всяка последваща кореспонденция. Жалбоподателите се уведомяват за това с писмо. На този етап е възможно да им бъде поискана допълнителна информация или документи.⁷²

Процесуално представителство и правна помощ

Жалбите могат първоначално да бъдат представени пряко от жертвата или чрез представител.⁷³ Европейският съд обаче като общо правило изисква жалбоподателя да бъде представляван след като договарящата страна е уведомена за жалбата.⁷⁴ Жалбоподателят може обаче да поиска разрешение да се представлява сам, което може да бъде позволено от Председателя на Камарата „по изключение“.

⁷⁰ **Официалните езици** на съда са английски и френски, но алтернативно, ако е по-лесно за жалбоподателя, може да пише до Регистъра на един от официалните езици на една от държавите, които са ратифицирали Конвенцията. През първоначалния етап от производството жалбоподателят може също да получава кореспонденция от Съда на този език. На по-късен етап от производството обаче, а именно, ако Съдът реши да поиска от Правителството да изпрати писмени коментари по жалбата, цялата кореспонденция от Съда ще бъде изпращана на английски или френски език, и от жалбоподателя или неговия/нейния представител също ще се изисква да използват английски или френски в последващите изложения.

⁷¹ Виж Протокол № 15 тук: https://www.echr.coe.int/Documents/Protocol_15_ENG.pdf

⁷² Пак там, т. 7.

⁷³ Правилата за представителство са утвърдени в член 36 от Процедурен правилник на ЕСПЧ.

⁷⁴ В случай, че жалбоподателят не се свърже със своя представител в дълъг период от време, Съдът може да постанови, че той или тя е загубил интерес от производството и да заличи делото от списъка. Виж Решение по допустимостта от 20 юли 2010 г. по делото *Ramzy срещу Нидерландия*, ЕСПЧ, Жалба № 25424/05.

Представителят трябва да е адвокат „с права да практикува в която и да е от договарящите страни и живеещ на територията на една от тях, или което и да е друго лице, одобрено от Председателя на Камарата“. ⁷⁵ Той или тя следва да има достатъчно разбиране на един от езиците на Съда (френски или английски), освен ако е дадено разрешение за ползване на различен език от Председателя на Камарата. Председателят на Камарата също така може да отстрани адвокат, ако прецени поради обстоятелствата или поведението, че адвокатът не може повече да представлява интересите на своя клиент.

Правна помощ: Европейският съд по правата на човека осигурява система за правна помощ. Решението за предоставяне на правна помощ се взема от Председателя на Камарата, само когато това е необходимо за правилното водене на делото и когато жалбоподателят не разполага с достатъчно средства, за да заплати изцяло или отчасти свързаните с него разходи. Решението за предоставяне на правна помощ се взема по искане на жалбоподателя или служебно.

Решението се взема след като съответната държава представи своето писмено становище за допустимостта на делото, или след като срока за него е изтекъл.

След като веднъж е предоставена, правната помощ обхваща всички фази от производството пред Съда, освен ако Председателят установи, че условията за нея са отпаднали.

Жалбоподателите, които искат правна помощ, следва да попълнят формуляра на декларация, удостоверен от националните органи, в който заявяват какви са техните доходи, имущество или финансови задължения по отношение на лица, които издържат, както и всякакви други финансови задължения. ⁷⁶

За разглеждане на делата ЕСПЧ заседава в състав от един съдия, състав от трима съдии, в Камари от седем съдии и Голяма камара от седемнадесет съдии (Член 26 ЕКПЧ).

Фаза на допустимост:

Председателят на Съда изпраща делото на определено отделение на Съда. Председателят на отделението съставя камари, които се състоят от седем съдии. ⁷⁷

Когато жалбата сама по себе си е достатъчна, за да се определи като недопустима или да бъде заличена от списъка, тя се разглежда в състав от един съдия, чието решение е окончателно.

В противен случай съставът от един съдия изпраща делото на тричленен съдебен състав или на Камара та. Председателят на съда назначава съдия докладчик по делото. Съдията-докладчик може да поиска допълнителна информация от страните, да реши дали делото да се гледа в състав от един съдия, тричленен състав или камара, и може да изпрати доклади, проекти или документи на тричленния състав или на Камарата, или на Председателя. ⁷⁸

На този етап делото се прехвърля на тричленен състав. Тричленният състав изпраща съобщение за жалбата до държавата ответник и може да поиска допълнителна информация и от двете страни. Тричленният състав с единодушие може да обяви делото за недопустимо, да го заличи от списъка или да го обяви за допустимо и незабавно да вземе решение по същество, когато основополагащият въпрос по делото е предмет на добре установена практика на Съда. В противен случай тричленният състав изпраща делото на Камара. ⁷⁹ Решението на тричленния състав е окончателно.

⁷⁵ Член 36.4(а) от Правилник на ЕСПЧ.

⁷⁶ Виж, членове 100-105 от Правилник на ЕСПЧ относно правната помощ.

⁷⁷ Виж, член 52.1 от Правилник на ЕСПЧ.

⁷⁸ Виж, член 27 ЕКПЧ и членове 49 и 52А от Правилник на ЕСПЧ.

⁷⁹ Виж, член 28 ЕКПЧ и членове 49 и 53 от Правилник на ЕСПЧ.

Камарата също може да поиска допълнителна информация от страните, да реши веднага, че жалбата е недопустима или да я заличи от списъка. Преди да се вземе решение по допустимостта, може да се проведе изслушване по искане на страна или по свой почин, и ако се счете за подходящо да се вземе едновременно решение за допустимостта и основателността на жалбата.⁸⁰

Практически Наръчник относно критериите за допустимост на Европейския съд по правата на човека, който включва и относима съдебна практика, приготвена от юрисконсулта на Съда се намира на:
http://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_ENG.pdf

Приятелско споразумение: На всеки етап от производството Съдът може да се постави на разположение на страните с цел постигане на приятелско споразумение по спора. Обсъждането на приятелско споразумение е поверително и се води от Регистъра на Съда под ръководството на Камарата, на която е разпределено делото, или нейния председател. Ако се постигне приятелско споразумение, делото се заличава от списъка на делата и решението на Съда се ограничава до кратко изложение на фактите и на постигнатото споразумение, което се изпраща на Комитета на министрите, който ще следи за неговото изпълнение.⁸¹ Постигнатото споразумение не може да противоречи на разпоредбите на Европейската конвенция.

Заличаване от списъка на делата: На всеки етап от производството Съдът може да реши да заличи жалбата от списъка на делата. Това може да стане, когато се прецени, че жалбоподателят няма намерение повече да поддържа своята жалба; или когато поради някаква причина, установена от Съда, по-нататъшното разглеждане на жалбата е неоправдано. Съдът обаче „продължава разглеждането на жалбата, ако зачитането на правата на човека, защитени в Конвенцията и Протоколите към нея, налага това“⁸²; и може да реши отново да включи заличената жалбата в списъка.⁸³ Както е отбелязано по-горе, Съдът заличава от списъка и при постигане на приятелско споразумение между страните⁸⁴. Може да заличи и дело, когато държавата ответник направи едностранна декларация, дори и жалбоподателят да желае неговото продължаване.⁸⁵ Решението на съда в това отношение обаче зависи от това дали преценява, че това се изисква за зачитането на правата на човека, защитени от Конвенцията и Протоколите към нея. Според Съда, за да се установи това, следва да се обсъди „характера на направените оплаквания, дали повдигнатите въпроси са сравними с въпроси, определени от Съда в предходни дела, същността и обхвата на мерките, предприети от ответното правителство в контекста на изпълнението на решенията на Съда в такива предходни дела и въздействието на тези мерки по въпросното дело“.⁸⁶

Разглеждане по същество: След като жалбата е обявена за допустима Камарата може да покани страните да представят допълнителни доказателства и становища и може да реши да проведе изслушване.

Както е отбелязано по-долу, ако лицето търси **справедливо обезщетение** в случай, че Съдът установи, че държавата е нарушила неговите или нейните права, **на този етап следва да бъдат представени както иска, така и подкрепяща документация.**

Съдът в състав на Камара разглежда делото.⁸⁷

Изслушванията са обикновено публични, както и документите, депозиращи в регистъра на Съда, макар, че достъпът до тях може да бъде ограничен, ако Съдът установи специални

⁸⁰ Виж член 29 ЕКПЧ и член 54 от Правилник на ЕСПЧ.

⁸¹ Виж член 39 ЕКПЧ и член 62 от Правилник на ЕСПЧ.

⁸² Виж член 37.1 ECHR.

⁸³ Виж член 37 ЕКПЧ; член 43 от Правилник на ЕСПЧ.

⁸⁴ Виж член 43.3 от Правилник на ЕСПЧ.

⁸⁵ Виж Решение по допустимостта от 26 юни 2001 г. по дело *Актап срещу Турция*, ЕСПЧ, Жалба № 37453/97, т. 28-32; и Решение от 8 април 2004 г по дело *Tahsin Acar срещу Турция*, ЕСПЧ, Жалба № 26307/95, т. 75-76.

⁸⁶ *Tahsin Acar срещу Турция*, ЕСПЧ, т. 76. Списъкът не е изчерпателен. Практиката е отразена понастоящем в член 62А от Правилник на ЕСПЧ.

⁸⁷ Виж член 38 ЕКПЧ.

основания в интерес на морала, обществения ред или националната сигурност на едно демократично общество, или ако това се изисква в интерес на младежи или за защита на личния живот на страните, или специални обстоятелства, при които публичността накърнява интересите на правосъдието.⁸⁸

Решенията на Камарата са окончателни, когато страните декларират, че няма да искат отнасяне към Голямата камера, или след изтичането на три месеца от датата на решение, ако не е поискано отнасяне, или ако Голямата камера е отхвърлила искането за отнасяне.⁸⁹

Справедливо обезщетение: Ако Съдът установи нарушение, то ще постанови справедливо обезщетение за потърпевшата страна.⁹⁰ Искането на жалбоподателя за справедливо обезщетение следва да включва изложение на претенциите в отделни точки заедно със съответни подкрепящи документи, и следва принципно да бъде изпратено в срока, определен от Председателя на Камарата за представяне на становището на жалбоподателя по същество.⁹¹

Допълнително „в някои особени ситуации [...] Съдът може да счете за необходимо да укаже на държавата-ответник какви мерки би могла да предприеме, за да сложи край на положението – често системно, което води до установеното нарушение [...]. Понякога естеството на нарушението може да е такова, че да не оставя реален избор относно мерките, които са необходими.“⁹²

В делото *Hirsi Jamaa and Others срещу Италия*, тъй като „прехвърлянето на жалбоподателите ги излага на риск да бъдат подложени на малтретиране в Либия и да бъдат произволно репатрирани до Сомалия и Еритрея“,⁹³ Европейският съд нарежда на Италианското правителство „да предприеме всички възможни стъпки към Либийските власти, за да се увери, че жалбоподателите няма да бъдат подложени на третиране, несъвместимо с Член 3 от Конвенцията или произволно репатрирани.“⁹⁴

Насочване или десезиране в полза на Голямата камера: Голямата камера се състои от 17 съдии и поне 3 съдии по заместване, включително Председателя и заместник-председателите на Съда и Председателите на отделения (Член 24 от Правилник на Съда). Камарата може да предостави разглеждането на делото на Голямата камера, когато делото пред нея „повдига съществен въпрос по тълкуването на Конвенцията и на Протоколите към нея или когато решаването на даден въпрос от камера, може да доведе до противоречие с предходно решение на Съда“,⁹⁵ освен ако някоя от страните по делото не възрази в едномесечен срок от решението за десезиране.⁹⁶ Освен това всяка страна може да поиска делото да бъде насочено към Голямата камера в тримесечен срок от решение на Камарата. Искането за насочване се разглежда в състав от петима съдии, назначени от Голямата камера, която ще приеме делото, само ако то повдига сериозни въпроси, засягащи тълкуването на Конвенцията и Протоколите към нея, или сериозен въпрос от общо значение.⁹⁷ Процедурните правилници, приложими за производствата пред Камарите, се прилагат и в производството пред Голямата камера, включително относно определянето на съдия-докладчик.⁹⁸

2.3. Европейски комитет за социални права

Подготвителна фаза: Колективните жалби до Европейския комитет за социални права (ЕКСП или Комитета) следва да бъдат адресирани до Изпълнителния секретар на Европейския

⁸⁸ Виж член 40 ЕКПЧ, членове 33 и 63 от Правилник на ЕСПЧ.

⁸⁹ Виж член 44 ЕКПЧ.

⁹⁰ Член 41 ЕКПЧ.

⁹¹ Виж член 60 от Правилник на ЕСПЧ.

⁹² Решение от 23 февруари 2012 г., *Hirsi Jamaa и други срещу Италия*, ЕСПЧ, Жалба №27765/09 т. 209. Мерките са постановени по Член 46 ЕКПЧ.

⁹³ *Пак там.* т. 211.

⁹⁴ *Пак там.* т. 211.

⁹⁵ Членове 30-31 ЕКПЧ.

⁹⁶ Виж член 72 от Правилник на ЕСПЧ.

⁹⁷ Виж член 43 ЕКПЧ и член 73 от Правилник на ЕСПЧ.

⁹⁸ Виж членове 50 и 71 от Правилник на ЕСПЧ.

комитет за социални права⁹⁹, който ще потвърди получаването и ще уведоми за него съответната държава – страна, и ще го насочи към Европейския комитет за социални права (ЕСКП).¹⁰⁰ Жалбите следва да се изпращат на английски или френски език.

Фаза по допустимост: По всяко дело Председателят на ЕСКП назначава един от членовете за докладчик. Докладчикът подготвя проект на решение по допустимостта, и когато е подходящо, проект на решение по същество.¹⁰¹

ЕСКП може да поиска допълнителна информация от жалбоподателя относно допустимостта на жалбата. Може да вземе решение по допустимостта и без да кани държавата ответник да изложи становище по допустимостта, ако счита, че жалбата е явно неоснователна или ако счита, че са изпълнени изискванията за допустимост.¹⁰² Но преди да се произнесе по допустимостта ЕСКП може да поиска и становище от държавата ответник в определен срок. Ако държавата даде такова становище, ЕСКП ще поиска и от жалбоподателя да отговори на становището на държавата по въпроса за допустимостта¹⁰³. Решението по допустимостта се изпраща на страните, както и на държавите¹⁰⁴ и се публикува на уебсайта на Съвета на Европа.

Разглеждане по същество: Комитетът може да поиска допълнителна информация от страните и може да организира изслушване по искане на една от страните или по собствена инициатива.¹⁰⁵ Другите държави, които са приели процедурата по колективните жалби също могат да изложат становища по допустимостта на жалба срещу друга държава. В допълнение по предложение на Докладчика Председателят на ЕСКП може да покани всяка институция, организация или лице да представи становище (всички становища се изпращат както на жалбоподателя, така и на държавата, срещу която е жалбата, и се публикуват на уебсайта на Съвета на Европа).

След обсъждане на писмените изложения (и устните, ако има такива) Комитетът съставя доклад, който съдържа неговите мотиви и заключения дали държавата е нарушила едно или повече от своите задължения по Европейската социална харта, и го насочва при условия на поверителност към страните и към Комитета на министрите със забрана за публикуване.¹⁰⁶ Комитетът на министрите не може да променя правната преценка по жалбата, направена от ЕСКП. Ако ЕСКП установи нарушение на Европейската социална харта, от държавата се иска да уведоми Комитета на министрите за мерките, които е предприела или планира за адресиране на нарушението. Членовете на Комитета на министрите, които представляват държавите-страни по Европейската социална харта, приемат доклада на ЕСКП по делото с решение с обикновено мнозинство. Тези членове на Комитета на министрите могат да решат (с мнозинство две трети) да приемат препоръка към съответната държава, дори и държавата да не е информирала министрите за коригиращите действия, които планира да предприеме¹⁰⁷.

Докладът (решението) на ЕСКП по жалбата се публикува, когато Комитетът на министрите приеме решение по делото, или във всички случаи, не по-късно от четири месеца след насочването му към Комитета на министрите.¹⁰⁸

2.4. Извънсъдебни механизми, приемащи индивидуални жалби

⁹⁹ Изпълнителен секретар на Европейската социална харта, Генерална дирекция Права на човека и върховенство на правото, Съвет на Европа, Strasbourg Cedex, F-67075, France

¹⁰⁰ Виж член 5, ДП-ЕСХ и член 23 от Процедурен правилник на ЕСКП.

¹⁰¹ Член 27 от Процедурен правилник на ЕСКП.

¹⁰² Виж член 29.4 от Процедурен правилник на ЕСКП.

¹⁰³ За (международните) НПО критериите за допустимост са жалбата да засяга въпрос, по който им е призната определена компетентност.

¹⁰⁴ Виж членове 6 и 7.1 ДП-ЕСХ и членове 29 и 30 от Процедурен правилник на ЕСКП.

¹⁰⁵ Виж член 7 ДП-ЕСХ и членове 31 и 33 от Процедурен правилник на ЕСКП.

¹⁰⁶ Виж член 8 ДП-ЕСХ.

¹⁰⁷ Виж член 9 ДП-ЕСХ.

¹⁰⁸ Виж член 8.2 ДП-ЕСХ.

Както е отбелязано по-горе в Глава 1, Раздел 1 е), множество Специални процедури (Специални докладчици или Работни групи), назначени или оправомощени от Съвета на ООН по права на човека да се занимават по определени тематични въпроси, получават и адресират индивидуални „съобщения“ с твърдения за нарушения на права, които са възложени на Специалния докладчик.

След като се получи съобщение, специалната процедура преценява и решава дали да се свърже със съответната държава и да поиска отговор на твърденията в него. Специалната процедура може да съдейства за обръщане внимание на властите в държавата, за искане на информация, за повдигане на проблема и искане на действие.

Обикновено информация за съобщенията, изпратени от Специалната процедура до държавата се публикуват в Годишен доклад на Специална процедура до Съвета на ООН по права на човека.

Юрисдикцията на Специалната процедура да разглежда индивидуални съобщения е тематична и не зависи от това дали съответната държава е страна по определен договор за права на човека. Може да се изпрати оплакване срещу всяка държава и няма изисквания да се изчерпват вътрешноправни средства за защита преди да се изпрати случая на Специални докладчик или Работна група.

Освен това възможно е да се представи едно и също оплакване на повече от една Специални процедури или на Специална процедура и един съдебен или квазисъдебен международен орган по права на човека.

Клетка 3. Работна група за произволното задържане (РГПЗ)

Работна група за произволно задържане (РГПЗ): Индивидуални жалби

Работната група разглежда индивидуални жалби. Това е единственият специален механизъм, който не е основан на договор, чийто мандат изрично предвижда разглеждане на индивидуални жалби. Фактът, че неговият мандат е тематичен, а не основан върху договор, означава, че индивидите където и да е в света могат да подават жалби към механизма срещу всяка държава, независимо дали държавата е страна по договор, уреждащ относимо задължение.¹⁰⁹

РГПЗ спазва следните процедури, когато получава съобщение за случай с твърдение за нарушение на права, по отношение на които са възложени задачи.

I. Разследване на индивидуални случаи

Работната група действа по информацията, представена в съобщенията, които са й изпратени директно от лицата или техните семейства, представители или неправителствени организации за защита на човешки права, от Правителства, междуправителствени организации, относно твърдени случаи на произволно задържане. (...)

Процедура на спешно действие

Лишаването от свобода е произволно, ако случаят попада в една от следните пет категории:

- А) Когато е очевидно невъзможно да се посочи каквото и да е правно основание за лишаването от свобода (както когато лицето се задържа след изпълнение на присъдата или въпреки закона за амнистия, приложим към него) (Категория I);
- В) Когато лишаването от свобода е последица от упражняването на права и свободи, гарантирани по член 7, 13, 14, 18, 19, 10 и 21 от Всеобщата декларация за правата на човека, и доколкото за държавите страни се отнасят член 12, 18, 19, 21, 22, 25, 26 и 27 от Международния пакт за граждански и политически права (Категория II);
- С) Когато пълното или частично неизпълнение на международни норми, свързани с правото на справедлив процес, формулирано във Всеобщата декларация за правата на човека и

¹⁰⁹ Допълнителна информация и налична на: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Detention/Pages/Complaints.aspx>

относимите международни инструменти, приети от съответните държави, е толкова сериозно, че придава на лишаването от свобода произволен характер (Категория III).

D) Когато лица, търсещи убежище, имигранти или бежанци са подложени на продължително административно задържане без възможност за административен или съдебен контрол или защита (Категория IV); и

E) Когато лишаването от свобода съставлява нарушение на международното право поради дискриминация, основана на рождение; национален или етнически произход; език; религия; икономическо състояние; политически или други възгледи; пол, сексуална ориентация; или увреждане, или друг статус; и цели или може да доведе до незачитане на равенство на човешките права (Категория V).

Методи на работа на РГПЗ, UN. Doc A/HRC.36/38 (2017), т. 17:

“С оглед събраната информация в тази състезателна процедура Работната група приема една от следните мерки в закрито заседание:

(a) Ако лицето е освободено на каквото и да е основание след изпращане на случая до Работната група за случая се образува дело; Групата обаче си запазва правото да излезе със становище по всяко дело, независимо дали лишаването от свобода е произволно, въпреки освобождаването на съответното лице;

(b) Ако Групата прецени, че делото не касае произволно лишаване от свобода, тя излиза със становище за това;

(c) Ако Групата прецени, че е необходима допълнителна информация от Правителството или източника, тя може да остави делото висящо до нейното получаване;

(d) Ако Групата прецени, че не може да събере достатъчно информация по случая, може да заведе случая по временен или окончателен начин;

(e) Ако Групата реши, че произволният характер на лишаването от свобода е установен, тя излиза със становище за това и отправя препоръки до Правителството.

Становището се изпраща на Правителството заедно с препоръките. Две седмици след това съобщение становището също се изпраща до източника на информация. Становищата се публикуват в допълнение към доклада, който ежегодно се представя от Работната група на Съвета по права на човека на насрочената сесия за доклад на Групата.”

Образец на формуляр (наречен ВЪПРОСНИК) за използване, когато се представя случай на РГПЗ е наличен тук: [Въпросник: E - F - S](#)

4. Процедури по правото на ЕС

Съда на справедливостта на ЕС (СЕС)

Съдът на справедливостта на Европейския съюз има юрисдикция да тълкува и изяснява правото на ЕС и неговите решения целят да осигурят **еднаквото прилагане** на правото на ЕС във всички страни от ЕС. Съдът също решава **правни спорове** между правителствата на държавите членки на ЕС и институциите на ЕС. Преюдициалните запитвания са установени в член 267 от Договора за функциониране на ЕС (ДФЕС). Няма задължение за националния съдия да отправя преюдициални запитвания, това може само да се предложи на националния съдия в националното производство.

Ролята на СЕС се състои в:

- **Тълкуване на правото** (решения по преюдициални запитвания) – от националните съдилища в страните на ЕС се изисква да осигурят правилното прилагане на правото на ЕС, но съдилищата в различните страни могат да го тълкуват различно. Ако националният съд се съмнява за тълкуването или валидността на правото на ЕС, може само да иска от Съда изясняване. Същият механизъм може да се използва да се определи дали националното право или практика е съвместимо за правото на ЕС. **(1)**
- **Отмяна на правни актове на ЕС** (жалби за отмяна) – ако акт на ЕС се смята, че нарушава договори на ЕС или основните права, от Съда може да се поиска да го отмени. Тази процедура може да инициира от държава членка, Съвета на ЕС, Европейската

комисия или (в някои случаи) Европейския парламент. Индивиди също могат да поискат от Съда да отмени акт на ЕС, който пряко ги засяга. **(2)**

- **Прилагане на закона** (производство за нарушения) – този вид дела се завеждат срещу националните правителства, които не спазват правото на ЕС. Могат да се инициират от Европейската комисия или друга държава на ЕС. Ако се установи, че е в нарушение, държавата е длъжна да предприеме действия за поправянето веднага или рискува завеждане на второ дело, което завършва с глоба. **(3)**
- **Осигуряване действието на ЕС** (искове за неизпълнение) – Парламентът, Съветът и Комисията трябва да предприемат определени действия при определени обстоятелства. Ако не го направят държавите членки, други институции на ЕС или (при определени условия) индивиди или компании могат да подадат жалба в Съда.
- **Санкциониране на институциите на ЕС** (искове за обезщетение) – всяко лице или компания, чиито интереси са увредени в резултат на действие или бездействие на ЕС или негови служители може да предприеме действие срещу тях чрез Съда.

Въпросът за прилагане на правото на ЕС в **случай на индивид** може да достигне до СЕС, ако **национален съд** реши да *отпрати преюдициално запитване до СЕС* (1) или директно пред **Съда** (2).

(1) Преюдициално запитване

Ако национален съд се съмнява за тълкуване и валидността на правен акт на ЕС, може да поиска СЕС за изясняване (преюдициални запитвания). Преюдициалните запитване до СЕС служат, за да определят или информират националния съд дали национално право или практика са съвместими с правото на ЕС или как следва да се тълкува правото на ЕС. Дете мигрант може да има достъп до СЕС най-добре чрез национален съд, когато националният съд отпрати преюдициално запитване.

(2) Жалба за отмяна

Възможно е директно обръщане до СЕС, ако решение на институция на ЕС е засегнало лицето пряко и индивидуално (Жалба за отмяна). **Жалбата за отмяна (член 263 ДФЕС)** има ограничен обхват, тъй като може да се ползва само срещу актове на ЕС (не и срещу актове на държави членки). Жалбоподателите могат да бъдат привилегировани или непривилегировани – индивиди, които са адресати на акта на ЕС или пряко засегнати от него.

(3) Процедури за нарушения

Процедурите за нарушения са уредени в Член 258 ДФЕС. Производството се състои основно от четири етапа. Европейската комисия призовава държавата три пъти с официални писма като иска обяснение и след тези три етапа се завежда дело в СЕС. Как индивидът може да се възползва от това? Като уведоми Комисията за неправилно прилагане или имплементиране на правото на ЕС, което може да доведе до стартиране на производство за установяване на нарушение от Комисията срещу държавата членка ([производства по официални жалби](#), формуляр е наличен на 23 езика). Комисията действа при условията на дискреция.

Европейски омбудсман

Гражданите на ЕС, пребиваващи в държави членки на ЕС, НПО, сдружения, бизнеси могат да подадат жалба до Европейския омбудсман относно институция на ЕС, служба или агенция.

Може да се оплаква пред Омбудсман за случаи на лоша администрация в дейността на тези институции и органи (лоша администрация означава слабо изпълнение или неизпълнение на администрацията, например: административни нередности, несправедливост, дискриминация, злоупотреба с власт, липса на отговор, отказ да се предостави информация, необосновано забавяне). Виж оплакването за лоша администрация тук:

<https://www.ombudsman.europa.eu/en/atyourservice/secured/complaintform.faces>

II. Стратегии за ефективно многократно ползване на механизми

Анекс I: ДОСТЪП ДО ПРАВОСЪДИЕ ЗА ДЕЦА МИГРАНТИ: ИЗБОРЪТ НА МЕЖДУНАРОДЕН МЕХАНИЗЪМ – КОНТРОЛЕН СПИСЪК

Кой международен орган или механизъм може да се ползва?

a) Приложимост на задължения по международен договор

1. По кои договори за правата на човека е страна съответната държава?
2. Направила ли е съответната държава някакви резерви или тълкувателни декларации по разпоредби, относими към въпросите по делото?
3. Дали такива резерви и декларации са позволени и валидни (т.е. позволява ли договорът такава резерва?; резервата или декларацията противоречи ли на предмета и целта на договора?)

b) Материална юрисдикция

1. Съставляват ли фактите, върху които се основава жалбата, нарушения на разпоредби на договор за правата на човека?
2. Има ли нарушения по този договор, конкретно свързани с деца?
3. Кои механизми са компетентни да разглеждат жалби за предявяване на тези права на човека?

c) Юрисдикция по време

1. Дали съответните договори са влезли в сила?
2. Дали държавата е била обвързана с разпоредбите на договора по времето, по което се осъществяват действията или бездействията, за които се отнася жалбата по случая? Или се касае за продължаващо нарушение?
3. Ако е необходима отделна ратификация или споразумение, за да е относим към договора механизмът на индивидуални или колективни жалби, дали са осъществени?

d) Териториална юрисдикция

1. Има ли органът по права на човека, на който се изпраща жалбата, юрисдикция по отношение на съответната държава?
2. Дали актовете, за които е оплакването, са се осъществили в територията на съответната държава, или по друг начин са били по нейната власт или ефективен контрол, за да попадат в нейна юрисдикция?

e) Процесуална правоспособност

1. Има ли предложения жалбоподател има процесуална правоспособност да заведе делото по съответния механизъм за индивидуални или колективни жалби?

f) Вътрешноправни средства за защита

1. Изчерпани ли са вътрешноправните средства за защита?
2. Ако не, необходимо ли е тяхното изчерпване?
3. Ако не, защо? Ефективни ли са правните средства за защита или не? Ако не са, как се подкрепя това твърдение?

g) Срокове

1. Заведено ли е делото в позволените срокове за съответния международен механизъм? Ако не, дали други международни механизми все още са на разположение?
2. Ако не са, има ли други международни механизми (включително, квазисъдебни органи или Специални процедури), което все още могат да разгледат жалбата?

h) Формалности

1. Кой трябва да подпише жалбата/искането?
2. Има ли специален формуляр, който да се попълва?

Анекс II. Инструмент на МКЮ за използването на международните механизми за защита

Избор на механизъм: стратегия

А) Един или повече органи?

1. Възможно ли е да се подаде жалба до един или повече механизми?
2. Изключва ли някой от механизмите жалби, които са били или се разглеждат от други международни органи и механизми?
3. Могат ли различни елементи на едно дело да бъдат отнесени към различни органи? Могат ли нововъзникнали обстоятелства да бъдат предявени?
4. Възможно ли е делото да се отнесе до СЕС?

В) Кой орган е по-стратегически?

1. Каква е целта – въздействие върху индивида или общо/системно да се промени ситуацията?
2. По кой механизъм делото има най-голям шанс за успех?
3. Кой договор или механизъм включва най-силни и приложими гаранции
4. Кой орган или механизъм има най-силна юриспруденция по съответния въпрос?
5. Кой е най-добрият момент да се заведе делото на международно равнище (като се отчете последната съдебна практика)?
6. Кой механизъм осигурява най-силна система на привременни мерки, ако случаят изисква такива? Дали привременните мерки на един или друг механизъм се зачитат повече от държавата?
7. Кой механизъм осигурява най-силните средства за защита на жалбоподателя?
8. Кой механизъм осигурява най-силната система за принудително изпълнение на окончателните решения?
9. Кой механизъм е най-бърз? Колко приблизително продължава производството?
10. Какви са разходите за процедурата? Достъпна ли е правна помощ?
11. Позволена ли е намеса на трети страни (*amicus curiae*)? Необходима ли е?
12. Какви са рисковете от загуба на делото?

С) Ефект върху националната система

1. За задължителни или незадължителни се считат решенията на съответния орган или механизъм за съответната държава?
2. Какъв е ефектът от решенията на органа или механизма върху националната система? Има ли някаква възможност за повторно разглеждане на националното производство след решението на международния орган или механизъм?
3. Какъв би бил ефектът от поверителна процедура (например, разследване)?
4. Има ли система за плащане на обезщетение на жалбоподателя, препоръчана от механизма? Или възможност да се претендира обезщетение на национално равнище впоследствие?
5. Има ли система за преразглеждане на закон/регулация в светлината на заключенията на механизма по случая?
6. Какво е политическото въздействие на решението на механизма върху съответната държава?
7. Какво би било въздействието на други съдебни производства и в други държави/на международно равнище?

Д) Последици

1. Ще доведе ли процедурата до преразглеждане на национално равнище?
2. Какво последващо застъпничество на национално равнище ще бъде необходимо?
3. Каква подкрепа от кои действащи лица (национални/международни) ще бъде необходима?

**International
Commission
of Jurists**

P.O. Box 91
Rue des Bains 33
CH 1211 Geneva 8
Switzerland

t +41 22 979 38 00
f +41 22 979 38 01
www.icj.org